

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ НОВІТНІЙ ЧАС

**Навчально-методичні рекомендації
до вивчення дисципліни**

*Для підготовки здобувачів фахової передвищої освіти
освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр»
за спеціальністю 081 «Право» в Юридичному фаховому коледжі
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Одеса
2022

УДК 340.15 : 342(477)(073)

Є 924

DOI:

Автори-укладачі:

Єфремова Наталя Володимирівна – канд. юрид. наук, доцент кафедри історії держави і права НУ «Одеська юридична академія»
ORCID ID: 0000-0003-0497-2619

Горяга Оксана Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії держави і права НУ «Одеська юридична академія»
ORCID ID: 0000-0001-5866-3550

Рецензенти:

Синявська О. О. – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України, заступник декана факультету історії та філософії Одеського Національного університету імені І.І. Мечникова, керівниця експертних груп Національного агентства забезпечення якості вищої освіти;

Манько Д. Г. – доктор юридичних наук, завідувач кафедри державно-правових дисциплін, факультету права та економіки Міжнародного гуманітарного університету.

Група технічного редагування:

Іванійчук Т. Ю. – директорка Наукової бібліотеки Національного університету «ОЮА»;

Дремлюга О. О. – завідувачка Науково-інформ. центру Наукової бібліотеки Національного університету «ОЮА».

*Рекомендовано до друку рішенням навчально-методичної ради
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № від грудня р.)*

Є 92 **Історія України : новітній час** : навч.-метод. реком. для здобувачів фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр» в Юридичному фаховому коледжі за спеціальністю 081 «Право» НУ «Одеська юридична академія» / Н. В. Єфремова, О. В. Горяга. – Одеса : Юридична література, 2022. – 71 с. (Сер.: Навч.-метод. посібники).

Посібник містить інформаційні данні навчальної дисципліни, плани практичних занять з методичними поясненнями до підготовки, список літератури, пояснення щодо змісту самостійної роботи здобувачів та завдання до неї.

УДК 340.15:342(477)(073)

ПЕРЕДМОВА

Історія (грецьк. *Istoria* – дослідження) – сфера застосування гуманітарних знань, що вивчають людину в минулому (її діяльність, державу, світогляд, соціальні зв'язки та організації тощо) і пов'язані насамперед з написанням Джерела. Відповідно, вчені, які працюють у цій галузі науки, називаються істориками¹. Походження цього терміну в грецькій мові пов'язують з праїндоевропейським словом *Wid-tor*, де коріння слова *Weid* означає «знаю»²; в українській мові термін представлений словами «відати» та «бачити». У Стародавній Греції термін «історія» розуміли як будь-яке знання, отримане через дослідження, а не лише фактичні історичні знання в поточному сенсі. У середньовічній Англії цей термін частіше використовувався в сенсі історії в цілому (*story*). Спеціальний термін (історія) як послідовність минулих подій з'явився в англійській мові наприкінці XV століття, а слово «історичний» (*historical, historic*) – у XVII столітті³. У Німеччині, Франції та Росії цей термін і сьогодні застосовується в обох варіантах⁴.

Вважається, що в європейській культурі історія як наука була закладена ще давньогрецькими та римськими вченими й політиками. Природно, що історія України є значно молодшою. Лише з початку XIX ст. публікації з питань української історії набувають якості професійних наукових досліджень⁵. Власне, під поняттям «Історія України» прийнято розуміти величезний масив

¹ Richard J. Evans, *profesor*. The Two Faces of E.H. Carr. History in Focus, Issue 2: What is History? University of London, 2001.

² Joseph Brian (Ed.) & Janda Richard (Ed.) (2008). The Handbook of Historical Linguistics. Blackwell Publishing. 30 December 2004, p. 163.

³ Whitney W. D. The Century dictionary; an encyclopedic lexicon of the English language. New York : The Century Co, 1889.

⁴ Ferrater-Mora José. Diccionario de Filosofia. Barcelona : Editorial Ariel, 1994.

⁵ Реєнт О. П. Історична наука в Україні в XIX столітті [Електронний ресурс]. Енциклопедія історії України : Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) [та ін.]. ; НАН України ; Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2005. 672 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Istor_nauka_v_Ukr_v_19_st

інформації про минуле людей, які населяли та населяють сьогодні автотонні українські території. Ця інформація міститься в живій пам'яті людей, матеріалізована в творіннях їхніх рук і думок, у залишках давніх поселень, у техніці, урядових документах, у діяльності лідерів та воєначальників попередніх епох, на сторінках літописів і спогадів очевидців тощо.

Доцільно зазначити, що «Історія України» – це не тільки навчальна дисципліна, а й надзвичайно важлива наука, яка формувалась у дуже непростих умовах. Сьогодні, в умовах нових політичних викликів, перед українською державою значно зростає потреба в об'єктивному вивченні її історії, оскільки вона має величезне значення, насамперед тому, що сприяє усвідомленню нашого складного, багатогранного і часто суперечливого історичного минулого – зокрема державотворення, її культурних цінностей та мови¹. Також у сучасних умовах значно зростає потреба у вивченні історії становлення права, оскільки воно є частиною духовної культури українського народу, вивчення якої має сприяти підвищенню рівня правосвідомості як частини самосвідомості народу.

Важливим завданням для нормального розвитку «Історії України» як науки на сучасному етапі, на нашу думку, є не лише звернення до архівних матеріалів, але й залучення до кола наукових досліджень і дискусій сучасної молоді та вчених різних країн. Така практика обов'язково матиме успіх і призведе до збагачення історичної науки новими важливими висновками.

Одним із центральних завдань науково-викладацького складу кафедри історії держави і права Національного університету «Одеська юридична академія» є поширення та закріплення в осередку здобувачів фахової передвищої освіти аксіом, що без знань про минуле свого народу українці не зможуть об'єктивно зрозуміти сучасне та успішно будувати майбутнє. Історія – це вчитель, збагачений тисячолітнім досвідом людства. Отже, людина, яка діє поза історією або наперекір їй, завжди буде шкодувати про своє недбале ставлення до неї. На таку ситуацію звертали увагу вчені, правителі та політики різних країн у різні часи.

Представлені у цьому виданні навчально-методичні рекомендації до вивчення історії України покликані покращити

¹ George Santayana. The Life of Reason. Volume One, p. 82. BiblioLife.

процес отримання знань при вивченні цієї дисципліни у обсязі програми шкільного курсу. Також вони допоможуть підготуватися до підсумкових контрольних робіт, тестів, заліків, зовнішнього оцінювання. Навчально-методичні рекомендації містять матеріал, який повною мірою відповідає вимогам чинної навчальної програми для основної та старшої (профільний рівні) школи, затвердженої Міністерством освіти і науки України.

Хронологічно матеріали дисципліни «Історія України» (новітній час) для здобувачів 1 курсу ЮФК охоплюють період від 1914 року до часу завершення Другої світової війни, згідно загальноосвітній програмі¹.

Закріпити отримані знання, підготуватися до зовнішнього оцінювання допоможуть тестові завдання та візуальні матеріали, розміщені наприкінці кожної теми практичних занять.

¹ Освітні програми. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua> ›

1. ІНФОРМАЦІЙНА ПЛАТФОРМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. НОВІТНІЙ ЧАС»

1.1. Пояснювальна записка Міністерства освіти та науки України

до навчальної програми з Історії України, Всесвітньої історії для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів¹

«Навчання історії у старшій школі спрямоване на реалізацію мети повної загальної середньої освіти, яка полягає в розвитку та соціалізації особистості учнів/учениць, формуванні в них національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до само-розвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Випускник/випускниця старшої школи – це патріот/патріотка України, який/яка: знає історію своєї держави; є носієм української мови, культури, національних традицій і духовних цінностей; виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті; має бажання і здатність реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства; бережно ставиться до природи; дотримується здорового способу життя.

Мета історичної освіти в старшій школі – сприяти формуванню в учнів/учениць національно-культурної ідентичності, патріотичного світогляду, активної соціальної та громадянської позиції, почуття власної гідності у результаті осмислення соціального та морального досвіду минулих поколінь, розуміння історії і культури України в контексті історичного процесу.

Ця мета має конкретизуватися в **комплексі завдань**, серед яких пріоритетними є:

- поглиблення інтересу до історії як сфери знань і навчального предмета, розвиток мисленневих здібностей та умінь, необхідних для розуміння сучасних викликів;

¹ Наведено з офіційного сайту Міністерства освіти і науки України, <https://mon.gov.ua> > osvita)

- набуття системних знань про факти, події, явища, тенденції в Україні та світі ХХ–ХХІ ст. з позицій: цінності життя людини, досвіду українського державотворення, утвердження єдності й соборності Українського народу, значення європейських культурних і правових традицій для суспільних процесів в Україні, зміцнення національних інтересів і суверенітету, цілісності та непорушності кордонів Української держави в контексті світового історичного процесу;
- розвиток історичного, критичного та творчого мислення, здатності розуміти загальний хід історичного процесу, проблеми, що стоять перед країною та світом;
- спонукати до усвідомлення національного інтересу, необхідності захисту суверенітету, територіальної цілісності своєї держави в умовах реальних військово-політичних, інформаційних та інших викликів;
- долучення до духовних і культурних надбань і цінностей, історико-культурних традицій українського й інших народів;
- сприяння формуванню політичної та правової культури, громадянської самосвідомості, пошани до державної символіки України в гармонійному поєднанні із національними та загальнолюдськими цінностями.

Структура програми й організація навчання учнів/учениць. Програма складається з пояснювальної записки, структурованих за розділами очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів/учениць і змісту навчального матеріалу з історії України та всесвітньої історії як основи для досягнення цих результатів. Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учня/учениці зорієнтовані на формування предметних і ключових компетентностей і викладені через знання й уміння, які відповідають знанневому, смисловому й діяльнісному компонентам. Цей курс історії для 10–11 класів складається з двох окремих предметів – «Історія України» та «Всесвітня історія». Для підвищення результативності навчання (через ефективний розподіл навч. часу) програма пропонує синхронізувати вивчення історії України та всесвітньої історії...

Зміст історичного матеріалу базується на таких

пріоритетах: усталена періодизація новітньої історії; національна спрямованість, принципи історичної пам'яті, хронологічної послідовності, науковості, логічності, гуманізації, проблемного викладання, національної спрямованості, полікультурності; органічне й оптимальне дотримання пропорцій між політичною, соціально-економічною та культурною складовими історичного процесу; загальнонаціональною історією, регіоналістикою й історичним краєзнавством; виокремлення побутової історії та особливостей трансформації рівня життя населення відповідно до подій, що відбувалися в Україні та світі.

До кожного розділу подано **теми, які можуть бути розкриті на практичних заняттях / під час виконання навчальних проєктів / при написанні есе.** Учителі/вчительки на власний розсуд можуть обирати/ змінювати/ корегувати/ доповнювати теми, а також досліджувати їх у різний спосіб, залежно від умов організації навчального процесу, пізнавальних можливостей школярів, класу й індивідуального підходу вчителя до викладання. Рекомендовані проєкти спрямовані на розвиток творчо-пошукових умінь і навичок. Контраверсійність пропонованих тем відповідає віковим особливостям учнів/учениць старшої школи й орієнтована на формування розуміння зв'язку між вивченим матеріалом і сучасністю. У програмі немає розподілу навчальних годин за розділами. В межах загальної річної кількості годин учитель/вчителька може самостійно визначати час для роботи над кожним розділом програми, але не порушуючи при тому повноти завдань, визначених як результати і зміст навчально-пізнавальної діяльності. Організацію навчально-пізнавальної діяльності учнів/учениць за цією програмою вчитель відображає у власному календарно-тематичному плані або в робочій програмі, які затверджує керівник навчального закладу. Робочу програму вчитель укладає з метою розроблення в межах навчальної програми власного алгоритму роботи з учнями, акцентування на певних навчальних цілях, змістових елементах, розширення кола історичних діячів, зміни послідовності вивчення матеріалу в межах розділів, доповнення матеріалу з історії рідного краю і тематикою практичних занять, навчальних проєктів та есе»¹.

¹ Міністерство освіти і науки України. Освітні програми. Пояснювальна записка

1.2. Анотація

Навчально-методичні рекомендації написано з урахуванням чинних вимог МОН України та програми курсу «Історія України», розробленої фахівцями кафедри історії держави і права Національного університету «Одеська юридична академія». Ця програма була складена з урахуванням цілей, вимог і змісту навчання історії в школі, закладених у Державному стандарті освіти, та відповідно до чинної програми з Історії України для 11-річної школи. Вона охоплює зміст шкільного курсу для 10 класу і містить 7 розділів та необхідних підрозділів (тем), у яких хронологічно розглядаються різні періоди розвитку українського народу та основні етапи становлення державності, висвітлено основні політичні, економічні, соціальні процеси, що мали місце на українських теренах від 1914 року до часу завершення Другої світової війни.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Історія України. Новітній час» є процеси, явища, історичні факти, закономірності й особливості історичного розвитку України, української матеріальної та духовної культури у ХХ столітті.

Метою дисципліни ми вважаємо формування у здобувачів фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр» необхідного обсягу відповідних знань, що дозволить сприяти формуванню в них національно-культурної ідентичності, патріотичного світогляду, активної соціальної та громадянської позиції, почуття власної гідності у результаті осмислення соціального та морального досвіду минулих поколінь, розуміння історії та культури України в контексті світового історичного процесу. Доцільно нагадати, що закріплена в традиціях, обрядах, художніх образах і теоріях історична свідомість дає людству змогу узагальнити історичний досвід.

Ця мета має конкретизуватися в **комплексі завдань**, серед яких пріоритетними є такі:

- поглиблення інтересу до історії як сфери знань і навчального предмета, розвиток мисленнєвих здібностей та умінь, необхідних для розуміння сучасних викликів;

до навчальної програми з Історії України, Всесвітньої історії для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua> > osvita

- набуття системних знань про факти, події, явища, тенденції в Україні та світі у першій половині ХХ ст. з позицій: цінності життя людини, досвіду українського державотворення, утвердження єдності й соборності українського народу, значення європейських культурних і правових традицій для суспільних процесів в Україні, зміцнення національних інтересів і суверенітету, цілісності та непорушності кордонів Української держави в контексті світового історичного процесу;
- розвиток історичного, критичного та творчого мислення, здатності розуміти загальний хід історичного процесу і проблем, що стоять перед країною та світом;
- спонукати до усвідомлення національного інтересу, необхідності захисту суверенітету, територіальної цілісності своєї держави в умовах реальних військово-політичних, інформаційних та інших викликів;
- долучення до духовних і культурних надбань і цінностей, історико-культурних традицій українського й інших народів;
- сприяння формуванню політичної та правової культури, громадянської самосвідомості, пошани до державної символіки України в гармонійному поєднанні з національними та загальнолюдськими цінностями.

Форми вивчення дисципліни. Згідно Закону України «Про фахову передвищу освіту»¹ (ст. 48 – Форми організації освітнього процесу та види навчальних занять), вивчення дисципліни «Історія України» включає аудиторні заняття та самостійну роботу здобувача за освітньою програмою профільної середньої освіти.

Аудиторні заняття – лекції та практичні заняття. Їх мета – виробити у здобувачів уміння самостійно вивчати питання з історії України, аналізувати законодавчі акти, формулювати й обґрунтовувати історико-теоретичні висновки та узагальнення. Готуючись до практичного заняття здобувач вчиться обґрунтовувати і формулювати свої думки, набуває навичок публічних виступів і ведення дискусії, виявляє свої знання та вчиться їх відстоювати.

Форми вивчення для осіб з особливими освітніми потре-

¹ Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 р. № 2745-VIII у редакції від 02.10.2021 р. ULR: <http://search.ligazakon.ua> › lin

бами (ООП з вадами зору). Такі здобувачі повинні відвідувати заняття разом з іншими здобувачами групи. Їм рекомендовано вести конспекти за допомогою техніки Брайля¹ або за допомогою ведення аудіозапису на технічному приладі (гаджеті). Набір тексту шрифтом Брайля також є можливим безпосередньо на екрані *iPhone*, за допомогою додатку *VoiceOver*. Активізувавши функцію «Шифр екрана Брайля» здобувач може вводити пальцями символи шеститочкової або скороченої версії шрифту Брайля прямо на екрані *iPhone*, без використання фізичної клавіатури Брайля².

Якщо здобувач з ООП потребує адаптації або модифікації освітньої програми, для нього складають **індивідуальну освітню програму** (далі – ІОП).

Індивідуальна освітня програма складається на основі освітньої програми закладу освіти, має бути схвалена педрадою і затверджена директором. Крім звичних для освітньої програми закладу навчального плану, переліку модельних навчальних програм, опису форм організації освітнього процесу й інструментарію оцінювання індивідуальна освітня програма для здобувача з ООП містить корекційно-розвивальний складник.

Законодавство дає два тижні на складання річної **індивідуальної програми розвитку** (далі – ППР). За цей час необхідно переконатись, чи правильно ІРЦ підбрав тип навчальної програми, зіставити його з освітньою програмою навчального закладу та Держстандартами початкової, базової чи старшої школи і зрозуміти, наскільки ця освітня програма відповідає індивідуальним потребам здобувача.

На думку сучасних українських фахівців, «У сучасній освітній політиці розрізняють декілька підходів до навчання дітей з особливими освітніми потребами. Основними серед них є **інтеграція та інклюзія**. У педагогіці термін “соціальна інтеграція” з’явився у ХХ ст. і застосовувався переважно стосовно проблем етнічних меншин, а з 60-х років термін “інтеграція” почав означати зусилля, спрямовані на залучення дітей з особливими освітніми потребами до навчання у звичайних школах та пристосування їх до

¹ Техніка Брайля (фр. *Braille*) – рельєфно-крапковий тактильний шрифт, призначений для письма та читання незрячими людьми і тими, хто погано бачить. Розроблений у 1824 р. французом Луї Брайлем (Louis Braille).

² Інструкція користувача *iPhone*. URL: <https://support.apple.com>

умов загальноосвітніх навчальних закладів. Розрізняють декілька типів інтеграції:

Соціальна інтеграція – це залучення дітей з особливими освітніми потребами до участі разом з іншими дітьми у позакласній діяльності, однак вони не навчаються разом.

Функціональна інтеграція – це такий тип інтеграції, коли діти з особливими освітніми потребами навчаються спільно з дітьми з типовим рівнем розвитку в одній школі. Існує два типи такої інтеграції: часткова і абсолютна.

За часткової інтеграції діти з особливими освітніми потребами навчаються в окремому спеціальному класі або відділенні школи і відвідують лише окремі загальноосвітні заходи, тоді як за абсолютної інтеграції діти проводять увесь час у загальноосвітніх класах. Але інклюзивне навчання – це не лише навчання дитини з ООП, а навчання всіх дітей у класі із забезпеченням гнучкості навчання, також із застосуванням технології індивідуального планування: **адаптації чи модифікації**¹.

Так, на думку кандидата педагогічних наук, доцента Віри Ремажевської: «**Адаптація** ніколи не стосується змісту. Вона лише змінює методи подавання інформації. Самі ж завдання залишаються без змін, складність навчального заняття залишається такою ж, як і в решти учнів класу. Адаптація стосується:

- пристосування навчального середовища (освітлення, шум, технічні засоби);
- навчальних підходів (рівень складності, виконання за зразком, додаткові паузи, зміна часу на виконання й темпу, чергування різної діяльності);
- матеріалів, способів і форм оцінювання (врахування правильності виконання завдання за зменшеного обсягу, інші критерії).

Наприклад, якщо ми хочемо скористатися шрифтом Брайля для дитини з порушеннями зору, то будемо адаптувати програму з «Історії України» для виконання домашньої, самостійної роботи. На лекції більш доцільним є застосування диктофону, враховуючи великий обсяг матеріалів.

¹ Основи інклюзивної освіти – Інклюзивне навчання в Україні. ULR: [https://sites.google.com > home](https://sites.google.com/home)

Модифікація змінює зміст або понятійну складність навчального завдання. Водночас дитина має свої цілі навчання, може вивчати не те, що всі діти в класі»¹.

Самостійна робота – вивчення рекомендованих програмою джерел і літератури, підготовка конспекту, перегляд освітніх фільмів, збирання та аналіз візуальних матеріалів (портретів, карт тощо).

Заклад фахової передвищої освіти має право встановлювати й інші форми освітнього процесу та види навчальних занять².

Для підготовки до практичного заняття здобувачам пропонується тема та відповідний план, методичні вказівки, список необхідної літератури. Так, у додатку до листа Міністерства освіти і науки України від 22.09.2021 р. № 1/9-482 зазначено: «Практичні заняття мають на меті спонукати учнів/учениць до занять історичною біографістикою, створення портретів історичних особистостей, підтримувати інтерес до родинних історій, формувати вміння пошуку інформації і праці в групах. Проекти й есе можуть виконуватися за вибором як викладача, так і здобувачів, як у класі, так і вдома, але з обговоренням результатів на уроці. Важливо зорієнтувати здобувачів на результативну діяльність, зокрема дослідницько-пошукову і творчу роботу»³.

Особливу увагу в процесі вивчення дисципліни привертають різноманітні пам'ятки культури, архітектури, мистецтва, права тощо.

МОН України роз'яснює: «Викладач може самостійно планувати навчальну роботу, вибудовувати власний алгоритм роботи з учнями, зокрема акцентувати на певних навчальних цілях, змістових елементах, розширювати коло історичних діячів, змінювати послідовність вивчення матеріалу в межах розділів, додавати матеріал з історії рідного краю, доповнювати тематику практичних занять, творчих робіт тощо. Для практичного заняття,

¹ Ремажевська В. Як навчати дитину з порушеннями зору: рекомендації для створення освітнього простору і навчальних матеріалів. URL: <https://nus.org.ua/articles>

² Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 р. № 2745-VIII у редакції від 02.10.2021. URL: <http://search.ligazakon.ua> > lin

³ Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 11.08.2020 р. № 1/9-430. URL: <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-provykladannya-istoriyi-u-2020-2021-navchalnomu-rotsi/>

проєкту, есе викладач може обрати іншу тему, розробити пізнавальні завдання, що ґрунтуються на самостійно підібраній джерельній базі. Пропоновані здобувачам завдання мають бути аналітичними, зорієнтованими на очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності, сприяти освоєнню ними ключових компетентностей, формуванню розуміння зв'язку між минулим і сучасністю»¹.

З метою підвищення якості викладання зазначеної дисципліни вважаємо важливою до застосування рекомендацію МОН України стосовно **проєкту IREX**: «Впродовж кількох останніх років... в Україні реалізується проєкт IREX **“Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність”**, що спрямований на розвиток критичного сприйняття інформації. Інфомедійна грамотність розглядається як комплекс знань, умінь та навичок, які можна і треба розвивати не окремим предметом, а в межах фактично кожного предмета і будь-якої теми. Зокрема це стосується історії України та всесвітньої історії. Історія має величезний простір для інтеграції у кількох напрямках. По-перше, це розвиток вміння працювати з джерелами і першоджерелами інформації, розуміння, якому джерелу можна довіряти, вміння ефективно шукати і перевіряти інформацію. Це базове вміння, яке тим не менш може викликати труднощі у будь-якому віці, не лише у підлітків, через засилля інформації сьогодні. У рамках вправ IREX учні шукають і аналізують інформацію про історичні постаті та події, розуміють, чому далеко не кожен сайт у *Google* може бути достовірним. По-друге, вправи в межах історії допомагають розвивати вміння розпізнавати маніпуляції, адже історія сьогодні часто використовується для дезінформації та пропаганди, історичні факти можуть перекручуватись свідомо чи несвідомо. Як не потрапити на гачок такої неправдивої інформації та завжди спиратися на факти – це те, чому учні навчаються. По-третє, велика частина вправ з історії спрямована на аналіз історичних візуальних джерел: карикатур, плакатів, листівок – учні аналізують символи та образи, як вони можуть застосовуватись і сьогодні. Серед інших матеріалів рекомендовані конкретні кейси із наслідками вживання мови ворожнечі, оскільки деякі політики чи лідери думок часто застосовують мову ворожнечі та «навішування

¹ Методичні рекомендації про викладання історії у 2020/2021 навчальному році.
URL: <https://www.schoollife.org.ua>

ярликів» для поляризації суспільства, нагнітання емоцій та протиріч, зокрема у соціальних мережах. Тож набуті знання допомагають учням розпізнавати таку лексику в інформаційному середовищі, не потрапляти під її вплив і приймати рішення, ґрунтуючись передусім на якісній інформації. Загалом матеріали проєкту допомагають вчителям краще розкрити навчальні теми, передбачені навчальними програмами. Інтерактивні методики та додаткові вправи разом із використанням різних сучасних методів роботи допомагають зацікавити учнів, залучити в навчальний процес і розвинути не тільки знання теми, але й навички аналізу, критичного мислення, медіаграмотності тощо. Також під час виконання розроблених вправ учні вчаться презентувати, працювати в групах, створювати плакати, схеми та розвивають інші практичні навички, які будуть корисними їм у майбутньому навчанні та роботі. Матеріали, розроблені в рамках проєкту, розміщені на сайті МОН»¹.

У результаті вивчення дисципліни здобувач фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр» зможе продемонструвати такі результати навчання:

- формування розуміння сутності історичних перетворень, що відбувались в Україні першої половини ХХ ст.;
- здатність розуміти та зберігати культурні цінності й досягнення суспільства завдяки розумінню історії України та її місця у загальній системі знань про суспільство;
- цінування та повага до різноманітності та мультикультурності;
- здатність до усвідомлення цінності громадянського суспільства та потреби його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини, громадянина в Україні;
- прагнення до збереження навколишнього середовища;
- набуття необхідних знань про державу і право як явища суспільного життя, основних закономірностей їх виникнення і розвитку, їх сутності, призначення і функціонування в суспільстві;
- набуття необхідних знань про історичні пам'ятки права України та зарубіжних країн новітнього часу; вміння характеризувати систему державних органів управління України за конкретних історичних умов;

¹ Там само.

- набуття елементарних знань щодо конституційного ладу України першої половини ХХ ст., форми правління і форми державного устрою, основних прав та обов'язків громадян України;
- здатність працювати в команді, мотивувати людей, діяти соціально свідомо та відповідально;
- набуття системних знань про факти, події, явища, тенденції в Україні та світі першої половини ХХ ст. з позицій об'єктивного розуміння цінності життя людини, досвіду українського державотворення, утвердження єдності й соборності Українського народу;
- здатність до усвідомлення національних інтересів і суверенітету українського народу та Української держави;
- здатність до критичного та творчого мислення, розуміння загального руху історичного процесу та проблем, що стоять перед країною і світом;
- розуміння духовних і культурних надбань і цінностей, історико-культурних традицій українського й інших народів та їх значення;
- здатність до формування громадянської самосвідомості, зорієнтованої на загальні людські цінності;
- розуміння значення державної символіки України та виховання пошани до неї.

1.3. Оцінювання успішності та технології викладання

Процес контролю як комплексна система діяльності в навчальному процесі навчального закладу охоплює ряд елементів: стандартизація цілей, перевірка, оцінка, аналіз. Методичні рекомендації МОН України визначають: «З історії не передбачено обов'язкових письмових узагальнювальних чи контрольних робіт. Формати (усні, письмові, електронні, комбіновані) завдань для уроків узагальнення та/або тематичного контролю учителі обирають на власний розсуд. Оцінювання досягнень навчальної діяльності здобувачів освіти на уроці узагальнення відбувається на розсуд педагогічних працівників. На уроці тематичного контролю оцінюються результати виконання завдань усіх присутніх учнів.

Виставлені бали за такі уроки допомагають визначити перебіг динаміки пізнавальної діяльності учнів та здійснювати тематичні, а згодом і семестрові оцінювання. Під час виставлення тематичної оцінки враховуються всі види навчальної діяльності, що підлягали оцінюванню протягом вивчення теми¹.

Проведення контролю та оцінювання знань, умінь і навичок із дисципліни «Історія України» передбачає наступні можливі індивідуальні засоби діагностики успішності та навчання:

- **теоретичні:** тести, ситуативні завдання, усна відповідь;
- **практичні:** робота з наочним і дидактичним матеріалом та джерелами і літературою, складання таблиць, робота з картами, малюнками, портретами;
- **творчі:** повідомлення, реферат, доповідь, наукове есе, презентація.

Одним із важливих засобів підвищення ефективності навчального процесу є створення регулярної, активної, стимулюючої системи навчальної роботи здобувачів.

Форми контролю. Контроль знань здійснюється з метою встановлення рівня засвоєння здобувачем теоретичного матеріалу та практичних навичок, передбачених навчальною програмою дисципліни, і включає такі форми: поточний контроль, міжсеместровий контроль, підсумковий контроль (річний).

Поточний контроль передбачає перевірку знань на практичних заняттях (обговорення, повідомлення, реферати, тести тощо).

Міжсеместровий контроль передбачає усне опитування або проведення контрольних робіт за наслідками вивченого матеріалу навчальних тем та залік.

Підсумковий контроль на 1 курсі передбачає залік у 2 семестрі.

Під час оцінювання враховуються наступні критерії:

- характеристики відповіді: елементарна, фрагментарна, повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча;
- якість знань: правильність, повнота, осмисленість, глибина, системність, узагальненість;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки;

¹ Там само.

- досвід творчої діяльності: вміння виявляти проблеми, формулювати гіпотези, розв'язувати проблеми.

Критерії оцінювання результатів навчання¹	
За 4-х рівневою шкалою	Шкала балів
IV рівень навчальних досягнень: високий	<p>10 балів – здобувач використовує набуті знання для вирішення нової навчальної проблеми; виявляє розуміння історичних процесів; робить аргументовані висновки, спираючись на широку джерельну базу; рецензує відповіді учнів; співставляє й систематизує дані історичних карт; синхронізує події вітчизняної та всесвітньої історії.</p> <p>11 балів – здобувач володіє глибокими знаннями, може вільно та аргументовано висловлювати власні судження, співвідносити історичні процеси з періодом на основі наукової періодизації історії.</p> <p>12 балів – здобувач системно володіє навчальним матеріалом; самостійно характеризує історичні явища, виявляє особисту позицію щодо них; уміє виокремити проблему й визначити шляхи її розв'язання; користується джерелами інформації, аналізує, узагальнює її.</p>
III рівень навчальних досягнень: достатній	<p>7 балів – здобувач послідовно й логічно відтворює навчальний матеріал теми, виявляє розуміння історичної термінології, характеризує події (причини, наслідки, значення), виокремлює деякі ознаки явищ і процесів; «читає» історичні карти за допомогою їх легенди; використовує історичні документи як джерело знань.</p> <p>8 балів – здобувач володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією, дає правильне визначення історичних понять, аналізує описані історичні факти, порівнює однорідні історичні явища, визначає причинно-наслідкові зв'язки між ними, встановлює синхронність подій у межах теми; дає словесний опис історичних об'єктів, використовуючи легенду карти;</p>

	<p>9 балів – здобувач оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти та формулює нескладні висновки, обґрунтовуючи їх конкретними фактами; дає порівняльну характеристику історичних явищ, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; синхронізує події в межах курсу, аналізує зміст історичної карти.</p>
<p>II рівень навчальних досягнень: середній</p>	<p>4 бали – здобувач репродуктивно відтворює невелику частину навчального матеріалу теми, пояснює історичні терміни, подані в тексті підручника, називає одну-дві основні дати; показує на карті історико-географічний об'єкт.</p> <p>5 балів – здобувач за допомогою вчителя відтворює основний зміст навчальної теми, визначає окремі ознаки історичних понять, називає основні дати; показує на історичній карті основні місця подій.</p> <p>6 балів – здобувач самостійно відтворює фактичний матеріал теми, дає стислої характеристики історичній постаті, устанавлює послідовність подій; користується за допомогою вчителя наочними та текстовими джерелами історичної інформації.</p>
<p>I рівень навчальних досягнень: початковий</p>	<p>1 бал – здобувач називає 1–2 події, дати, історичні постаті та історико-географічні об'єкти.</p> <p>2 бали – здобувач називає декілька подій, дат, історичних постатей або історико-географічних об'єктів; обирає правильний варіант відповіді на рівні «так-ні»; має загальне уявлення про лічбу часу в історії;</p> <p>3 бали – здобувач 2–3 простими реченнями розповів про історичну подію чи постать, упізнав її за описом, має загальне уявлення про історичну карту.</p>

1.4. Застосування сучасних технологій викладання та навчання

Підготовка здобувача фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр» в Юридичному фаховому коледжі Національного університету «Одеська юридична академія» за спеціальністю 081 «Право» здійснюється шляхом

ефективного поєднання традиційних методик навчання та сучасних педагогічних технологій, таких як інформаційно-комунікаційне навчання, навчання із залученням інтерактивних методик, навчання за технологію тренінгу. Найчастіше використовуються інтерактивні, проєктні технології, вітагенне навчання, засноване на актуалізації життєвого досвіду особистості, її інтелектуально-психологічного потенціалу в освітніх цілях.

О.С. Іванова зазначає: «Вітагенне навчання засноване на актуалізації життєвого досвіду особистості, її інтелектуально-психологічного потенціалу в освітніх цілях. Життєвий досвід – це інформація, що стала надбанням особистості, налагоджена в резервах довгострокової пам’яті, що знаходиться у стані постійної готовності до актуалізації в адекватних ситуаціях. Вона являє собою сплав думок, почуттів, учинків, прожитих людиною, які являють для неї самодостатню цінність»¹.

Компетентісно орієнтована концепція навчання покликана змістити наголоси у співвідношенні навчання й учіння. Зокрема, для здобувачів процес засвоєння і запам’ятовування знань має поступитися місцем діяльнісному пізнанню і завершуватися (у закладі загальної середньої освіти) не стільки обсягом здобутих, завчених знань, скільки сформованими вміннями, навичками, досвідом, ставленням.

Для належної організації навчання історії та відзначення віхових подій учителі можуть скористатися офіційними інтернет-сторінками державних установ, громадських організацій та інституцій. Це зокрема:

- Український інститут національної пам’яті,
- Інститут історії України НАН України,
- Громадський проєкт «ЛІКБЕЗ. Історичний фронт»,
- Історична правда,
- Україна Incognita,
- Електронний архів українського визвольного руху.

¹ Іванова О. С. Вітагенні технології навчання у вищому технічному навчальному закладі. Управління якістю підготовки фахівців : матеріали Міжнар. наук. конф. / Одеська держ. академія будівництва та архітектури. Одеса, 2020. С. 87. URL: mx.ogasa.org.ua › bitstream

Для виконання домашнього завдання здобувачам рекомендовано працювати з матеріалами цифрових підручників на вибір:

- 10 клас. Історія України. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua>
- Українська історія в кінофільмах : спеціалізований цифровий підручник (посібник для вчителя) / О. В. Волошенко, О. П. Мокрогуз [та ін.] / за ред. О. В. Волошенко, В. Ф. Іванова. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 57 с. URL: <https://www.aup.com.ua/ukrainska-istoriya-v-kinofilmakh-pos/>
- Візуальні інтернет-матеріали і тести.

2. НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

	Курс	Семестр	Лекції год.	Практичні заняття, год.	Всього ауд. год.	Самостійна робота, год.	Всього годин	Форма контролю
Денна форма навчання	1	1/2	20/ 8	18/ 12	38/ 20	10/7	2,5 кр. / 75 год.	залік/ залік

2.1. Тематичний план дисципліни

	Назви розділів навчальної програми та тем занять	Загальна кільк. год	Кільк. лекц. год	Кільк. прак. год	Кільк. сам. год
1	Р. 1. Вступ. Предмет дисципліни «Історія України. Новітній час», її періодизація та завдання	3	2		1
2	Р. 2. Україна в роки Першої світової війни / 2.1. Причини Першої світової війни, військово-політичні блоки та їхні плани щодо України	5	2	2	1
3	Р. 2. Україна в роки Першої світової війни / 2.2. Бойові дії Першої світової війни на українських теренах, створення УСС та Галицької Армії; наслідки війни	5	2	2	1
4	Р. 3. Початок Української революції / 3.1. Початок Української революції, створення УЦР та Генерального Секретаріату, їх склад та діяльність	5	2	2	1
5	Р. 3. Початок Української революції / 3.2. Утворення УНР, її діяльність та значення в історії українського державотворення	5	2	2	1

6	Р. 4. Розгортання Української революції. Боротьба за відновлення державності / 4.1. Повалення УЦР та проголошення Української Держави за Павла Скоропадського	6	2	2	2
7	Р. 4. Розгортання Української революції. Боротьба за відновлення державності / 4.2. Події Листопадового зриву та проголошення ЗУНР	5	2	2	1
8	Р. 4. Розгортання Української революції. Боротьба за відновлення державності / 4.3. Проголошення УНР доби Директорії та її державотворча діяльність	5	2	2	1
9	Р. 5. Встановлення й утвердження комуністичного тоталітарного режиму в Україні / 5.1. Утворення УНРр та УСРР, встановлення політики «військового комунізму»	5	2	2	1
10	Р. 5. Утвердження комуністичного тоталітарного режиму в Україні / 5.2. Впровадження нової економічної політики в УСРР, особливості впровадження та її наслідки	6	2	2	2
11	Р. 5. Утвердження комуністичного тоталітарного режиму в Україні / 5.3. Україна в умовах комуністичного терору	8	2	4	2
12	Р. 6. Західноукраїнські землі в міжвоєнний період	5	2	2	1
13	Р. 7. Причини та передумови Другої світової війни	5	2	2	1
14	Р. 7. Україна в роки Другої світової війни	7	2	4	1
	РАЗОМ	75	28	30	17

3. ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Лекція 1. Вступ. Предмет дисципліни «Історія України. Новітній час», її періодизація та завдання

До лекції включені наступні питання:

Визначення предмету дисципліни «Історія України. Новітній час», її структура та завдання. Методи і принципи пізнання історичних явищ. Історіографія дисципліни «Історія України». Зв'язок курсу з іншими дисциплінами. Форми навчального процесу. Джерельна основа для вивчення дисципліни.

Лекція 2. Причини Першої світової війни, воєнно-політичні союзи та їхні плани щодо України

До лекції включені наступні питання:

Причини та передумови початку Першої світової війни. Україна в геополітичних планах країн Антанти і Троїстого союзу. Утворення блоку Центральних держав. Організація українських політичних сил, Головна українська рада. Союз визволення України. Утворення ЛСС. Загальна українська рада. Персоналії та плакати.

Лекція 3. Бойові дії Першої світової війни на українських теренах, створення УСС та Галицької Армії, наслідки війни

До лекції включені наступні питання:

Воєнні дії на території України в 1914–1917 рр. Українці в арміях воюючих держав. Українські січові стрільці. Політика Російської імперії та Австро-Угорщини на українських землях у 1914–1917 рр. Персоналії та плакати.

Лекція 4. Початок Української революції, створення Української Центральної Ради та Генерального Секретаріату, їх склад і діяльність

До лекції включені наступні питання:

Причини, рушійні сили та періодизація Української революції

1917–1921 років. Утворення Української Центральної Ради, її склад та повноваження. Всеукраїнський національний конгрес. Відносини УЦР з Тимчасовим урядом. I Універсал УЦР. Генеральний секретаріат. II Універсал УЦР. Збройний виступ самостійників. Вільне козацтво. Прихід до влади у Росії більшовиків: позиція УЦР. Персоналії та карти.

Лекція 5. Утворення УНР, її діяльність та значення в історії українського державотворення

До лекції включені наступні питання:

III Універсал УЦР, проголошення УНР, встановлення кордонів. Внутрішня та зовнішня політика УЦР після проголошення УНР. IV Універсал УЦР: проголошення незалежності УНР. Законотворча діяльність УЦР, Конституція УНР, Галицько-буковинський курінь Січових стрільців. Перша війна більшовицької Росії з УНР. Бій під Крутами. Події 1917 р. в Криму. Курултай і Кримська Народна Республіка. Брест-Литовська угода. Персоналії та державна символіка.

Лекція 6. Повалення УЦР та проголошення Української Держави за Павла Скоропадського

До лекції включені наступні питання:

Причини повалення влади УЦР та прихід до влади П. Скоропадського. Грамота до всього українського народу, Закони про тимчасову владу в Україні. Українська Держава, її внутрішня та зовнішня політика. Реорганізація українського козацтва і формування збройних сил Української Держави. Освіта. Наука. Мистецтво. Релігійне життя. Персоналії та державна символіка.

Лекція 7. Події Листопадового зриву та проголошення ЗУНР

До лекції включені наступні питання:

Розпад Австро-Угорської імперії та видання Маніфесту Карла I. Листопадовий зрив причини, організатори й наслідки. Проголошення ЗУНР і утворення Української Національної Ради. Державне будівництво. Початок польсько-української війни. Українська Галицька армія. Персоналії та державна символіка.

Лекція 8. Проголошення УНР доби Директорії та її державотворча діяльність

До лекції включені наступні питання:

Причини антигетьманського повстання й утворення Директорії, її склад і компетенції. Декларація Директорії, відновлення УНР. Висадка іноземного десанту (країн Антанти) на Півдні Україні, мета і наслідки. Трудовий конгрес і ухвалення Закону про форму влади в Україні. Акт злуки УНР та ЗУНР, його підготовка і значення. Проголошення Української автокефальної церкви. Друга війна більшовицької Росії з УНР. Наступ польських військ. Варшавська угода. Персоналії та державна символіка.

Лекція 9. Утворення УНРр та УСРР, встановлення політики «військового комунізму»

До лекції включені наступні питання:

Більшовицько-російська окупація України, проголошення УНРр. III з'їзд Рад у Харкові, проголошення УСРР. Формування державної системи УСРР. Конституція УСРР 1919 р., сутність законодавства УСРР. Український націонал-комунізм. Політика Воєнного комунізму. Червоний терор. Наступ білогвардійських військ на Київ. Перший Зимовий похід. Повернення більшовицького режиму. Український націонал-комунізм. Персоналії та державна символіка.

Лекція 10. Впровадження нової економічної політики в УСРР, особливості впровадження та її наслідки

До лекції включені наступні питання:

Причини впровадження нової економічної політики, її мета й особливості впровадження в УСРР. Голодомор в УСРР 1921–1923 роках. Політика коренізації, індустріалізації та електрифікації в УСРР. Нові тенденції розвитку культури 1919–1921 роках. Освіта, наука, мистецтво. Лесь Курбас і театр Березіль. Релігійне життя. Персоналії та державна символіка.

Лекція 11. Україна в умовах комуністичного терору

До лекції включені наступні питання:

Форсована індустріалізація та насильницька колективізація в УСРР. Опір селянства проведенню примусової хлібзаготівлі. Голодомор в УСРР у 1932–1933 роках: його причини, характер і наслідки. Політичні процеси і масові репресії в УСРР 30-х років ХХ століття. Згортання українізації – «розстріляне відродження». Причини появи культу особи Й. Сталіна та великий терор. Антирелігійна кампанія в УСРР у 30-х роках ХХ століття. Персоналії та державна символіка.

Лекція 12. Західноукраїнські землі в міжвоєнний період

До лекції включені наступні питання:

Становище українських земель у складі Польщі. Політика польської адміністрації на українських землях. Українські землі у складі Румунії. Суспільно-політичне життя. Українські землі у складі Чехословаччини. Суспільно-політичне й економічне життя. Карпатська Україна. Карпатська Січ.

Культурне й релігійне життя на західноукраїнських теренах в умовах іноземного панування. Персоналії та державна символіка.

Лекція 13. Причини та передумови Другої світової війни

До лекції включені наступні питання:

Початок Другої світової війни. Німецько-радянські договори 1939 року. Початок радянсько-німецької війни. Окупація України військами Німеччини та її союзників. Окупаційний режим в Україні. Персоналії.

Лекція 14. Україна в роки Другої світової війни

До лекції включені наступні питання:

Розгортання руху Опору в Україні. Партизанський рух. Вигнання з України нацистських окупантів. Завершення Другої світової війни. Депортація кримських татар та інших народів Криму. Завершення бойових дій на території України. Внесок українського народу в перемогу над нацизмом. Українське питання на Тегеранській, Ялтинській і Потсдамській конференціях. Роль УРСР в організації ООН. Ціна війни. Персоналії.

4. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ до вивчення дисципліни з методичними вказівками

*Увага! Робота з матеріалами практичних занять
починається з 2-го розділу програми*

Розділ 2. УКРАЇНА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Практичне заняття 2.1. Причини Першої світової війни, воєнно-політичні союзи та їхні плани щодо України

П Л А Н

1. Становище України напередодні Першої світової війни.
2. Передумови та причини початку Першої світової війни.
3. Поняття Першої світової війни та воєнно-політичні союзи.
4. Україна в геополітичних планах країн Антанти і Центральних держав.
5. Українські політичні сили в умовах Першої світової війни:
 - Головна українська рада;
 - Легіон Українських січових стрільців та його зв'язок зі спортивними організаціями західних українців «Сокіл», «Січ», «Пласт»;
 - Союз Визволення України.
6. Презентації за персоналіями (фотографії та біографії мають бути у кожного здобувача):
 - Володимир Старосольський,
 - Михайло Галущинський,
 - Дмитро Донцов,
 - Кость Левицький,
 - Іван Чмола.

Важливі дати до теми

1912 – початок воєнних конфліктів на Балканах, відчуття наближення великої європейської війни.

18 березня 1913 – у Львові відбулись установчі збори військового товариства «Січові Стрільці».

25 січня 1914 – Іван Чмола спільно з Романом Дашкевичем заснували товариство «Січові Стрільці II».

25–26 лютого 1914 – в Україні відбулися масові демонстрації та політичні страйки-протести проти заборони царським урядом святкування 100-річчя від дня народження Тараса Шевченка.

28 червня 1914 – вбивство спадкоємця трону Австро-Угорщини і його дружини графині Софії в Сараєво боснійським сербом студентом Гаврилом Принципом.

26 липня 1914 – Австро-Угорщина оголосила війну Сербії, це офіційна дата початку Першої світової війни.

1 серпня 1914 – Німеччина оголосила війну Російській імперії.

3 серпня 1914 – утворення Головної Української Ради у Львові.

4 серпня 1914 – у Східній Галичині створено політичну організацію «Союз визволення України».

6 серпня 1914 – Австро-Угорщина оголосила війну Російській імперії.

6 серпня 1914 – у Львові створено Легіон Українських Січових Стрільців.

Література:

1. Історія України. 10 клас. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua>
2. Історія України : хрестоматія / упоряд. В. М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL : <http://resource.history.org.ua>
3. Атлас Історія України. 10 клас. URL: 10_klas_Atlas_Istoriya_Ukrayini_KARTOGRAFIYa.pdf
4. Новітня історія (1914–1939 рр.). Контурні карти. 10 клас. Київ : Картографія, 2008. 12 с.
5. Хронологія основних подій історії України – Алатир. URL: <https://www.alatyr-history.club>

Практичне заняття 2.2

Бойові дії Першої світової війни на українських теренах, створення УСС та Галицької Армії, наслідки війни

П Л А Н

1. Воєнні дії на території України в 1914–1917 рр. (з наведенням мапи):
 - бій під Городком 17 серпня 1914 – один із перших боїв Першої світової війни;
 - Галицька битва, з 23 серпня до кінця вересня 1914 р.;
 - Брусиловський прорив, з 22 травня до 7 вересня 1916 р. (за старим ст.).
2. Політика Російської імперії та Австро-Угорщини на українських землях у 1914–1917 рр. (діяльність генерал-губернатора Галичини гр. Г. Бобринського).
3. Презентації за персоналіями (фотографії та біографії мають бути у кожного здобувача):
 - Георгій Бобринський;
 - Олексій Брусилов;
 - Андрій Жук;
 - Вільгельм Франц фон Габсбург-Лотрінген (Василь Вишиваний);
 - Андрій Шептицький.
4. Плакати доби Першої світової війни (з обов'язковою презентацією матеріалів і поясненням змісту плаката).

Важливі дати до теми

10 серпня – 12 вересня 1914 – Галицька битва: армії Росії та Австро-Угорщини. Вступ російських військ на територію Східної Галичини.

13 серпня 1914 – царський уряд видав указ про заборону друку видань українською мовою, діяльність «Просвіт» та інших громадських і культурних національних організацій і товариств.

4 вересня 1914 – створено Галицьке військове генерал-губернаторство.

19 вересня 1914 – арештовано митрополита Андрія Шептицького і вивезено до монастирської тюрми у Суздалі.

23 вересня 1914 – опубліковано постанову про цензуру за підписом генерал-губернатора Галичини Г. Бобринського.

22 березня 1915 – узяття російськими військами фортеці Перемишль.

29 квітня – 4 травня 1915 – бій на горі Маківка.

5 травня 1915 – створення Загальної Української Ради (ЗУР) у Відні – загальноукраїнська політична організація, створена як роз-ширення галицької Головної Української Ради на всі українські землі.

22 травня – 31 липня 1916 – «Брусилівський прорив» – наступальна операція Південно-Західного фронту російської армії проти австро-угорських і німецьких військ.

31 серпня – вересень 1916 – бій на горі Лисоня (на схід від Бережан).

Література:

1. Історія України. 10 клас. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua>
2. Історія України : хрестоматія / упоряд. В. М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: <http://resource.history.org.ua>
3. Атлас Історія України. 10 клас. URL: 10_klas_Atlas_Istoriya_Ukrayini_KARTOGRAFIYa.pdf
4. Новітня історія (1914-1939 рр.). Контурні карти. 10 клас. Київ : Картографія, 2008. 12 с.
5. Хронологія основних подій історії України – Алатир. URL: <https://www.alatyr-history.club>

Розділ 3. ПОЧАТОК УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Практичне заняття 3.1.

Причини революції, утворення Української Центральної Ради та Генерального Секретаріату, їх склад і діяльність

П Л А Н

1. Причини революції 1917 р. в Російській імперії, падіння російської монархії та його наслідки.
2. Утворення Української Центральної Ради: її структура та компетенція.
3. I Універсал УЦ Ради: причини створення, його зміст і характеристика (з наведенням тексту Універсалу).
4. II Універсал УЦ Ради: причини створення, його зміст і характеристика (з наведенням тексту Універсалу).
5. Галицько-Буковинський курінь січових стрільців.
6. Генеральний Секретаріат, його склад, повноваження та проблеми діяльності.
7. Презентації за персоналіями (фотографії та біографії мають бути у кожного здобувача):
 - Михайло Грушевський,
 - Володимир Винниченко,
 - Сергій Єфремов,
 - Олександр Керенський.

Важливі дати до теми

27 лютого 1917 – Лютнева демократична революція у Петербурзі.

2 березня 1917 – початок Української революції.

3 березня 1917 – започаткування створення УЦР.

1 квітня 1917 – обрання керівником УЦР М. С. Грушевського, а його заступниками – С. Єфремова і В. Винниченка.

5–8 травня 1917 – у Києві відбувся військовий з'їзд близько 700 делегатів від усіх партій, флотів і гарнізонів, який висловив підтримку УЦР.

10 червня 1917 – на другому українському військовому з'їзді проголошено I Універсал УЦР.

15 червня 1917 – створення Генерального Секретаріату на

чолі з В. Винниченком – першого в ХХ ст. українського уряду.

29 червня 1917 – прибуття до Києва делегації міністрів Тимчасового уряду з метою досягнення компромісу з УЦР: Тимчасовий уряд визнавав УЦР найвищим крайовим органом управління в Україні.

3 липня 1917 – проголошення II Універсалу УЦР.

Література:

1. Історія України. 10 клас. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua>
2. Історія України : хрестоматія / упоряд. В.М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: <http://resource.history.org.ua>
3. Атлас Історія України. 10 клас. URL: [10_klas_Atlas_Istoriya_Ukrayini_KARTOGRAFIYa.pdf](#)
4. Новітня історія (1914-1939 рр.). Контурні карти. 10 клас. Київ : Картографія, 2008. 12 с.
5. Хронологія основних подій історії України – Алатир. URL: <https://www.alatyr-history.club>

Практичне заняття 3.2.

Утворення Української Народної Республіки, її діяльність та значення в історії українського державотворення

П Л А Н

1. III Універсал УЦ Ради (з наведенням тексту Універсалу), проголошення Української Народної Республіки: причини і наслідки (з наведенням мапи).
2. Перша війна більшовицької Росії з УНР (з наведенням карти та фото).
3. Загальні риси законодавчої діяльності УЦ Ради.
4. Конституція УНР 1918 р.
5. Особливості розвитку культури в УНР (з презентацією).
6. Причини повалення УЦ Ради.
7. Кримськотатарський національний рух у 1917 р. та проголошення Кримської Народної Республіки (з наведенням зображення символіки Кримської Народної Республіки).

8. Презентації за персоналіями (фотографії та біографії мають бути у кожного здобувача):
- Євген Чикаленко,
 - Микола Міхновський,
 - Ісмаїл Гаспринський,
 - Номан Челебіджіхан.

Важливі дати до теми

Серпень 1917 – Корніловський заколот.

3-6 жовтня 1917 – у Чигирині відбувся з'їзд Вільного козацтва, який проголосив своїм отаманом, очільником Генеральної ради командуючого 1-м Українським корпусом генерала Павла Скоропадського.

7 листопада 1917 – Проголошення III Універсалу УЦР, який передбачав створення Української Народної Республіки (УНР).

22 січня 1918 – ухвалення IV Універсалу УЦР, який проголосував Українську Народну Республіку самостійною, незалежною, вільною, суверенною державою українського народу.

2 березня 1917 – у Росії перемогла Лютнева революція, повалено самодержавство.

29 січня 1918 – бій під Крутами між радянськими військами на чолі з М. Муравйовим та загonom 500 студентів добровольців на чолі з сотником А. Омельченком.

9 лютого 1918 – підписано сепаратний договір між Німеччиною та УЦР.

3 березня 1918 – укладено сепаратний Берестецький мир між Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією, Туреччиною та Радянською Росією.

29 квітня 1918 – ухвалено Конституцію УНР.

Література:

1. Історія України. 10 клас. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua>
2. Історія України : хрестоматія / упоряд. В. М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: <http://resource.history.org.ua>
3. Атлас Історія України. 10 клас. URL: 10_klas_Atlas_Istoriya_Ukrayini_KARTOGRAFIYa.pdf

4. Новітня історія (1914-1939 рр.). Контурні карти. 10 клас. Київ : Картографія, 2008. 12 с.
5. Хронологія основних подій історії України – Алатир. URL: <https://www.alatyr-history.club>

Розділ 4. РОЗГОРТАННЯ РЕВОЛЮЦІЇ. БОРОТЬБА ЗА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Практичне заняття 4.1. Українська Держава за Павла Скоропадського

П Л А Н

1. Утворення Української Народної Громади та З'їзд Союзу землевласників.
2. Павло Скоропадський як військовий та політичний діяч.
3. Заколот від 29.04.1918 р. і проголошення Української Держави.
4. Перші конституційні акти П. Скоропадського: Грамота до всього українського народу та Закони про тимчасову владу в Україні.
5. Розвитку освіти й науки в Українській Державі.
6. Роль П. Скоропадського в організації українського козацтва 1918 р.
7. Причини видання Грамоти про федерацію України з «майбутньою», не більшовицькою Росією та її наслідки.
8. Презентації за персоналіями (фотографії та біографії мають бути у кожного здобувача):
 - Павло Скоропадський,
 - Іван Кавалерідзе,
 - Георгій Нарбут,
 - Володимир Вернадський,
 - Агатангел Кримський.

Важливі дати до теми

29 квітня 1918 – відбувся з'їзд Союзу землевласників у Києві.

29 квітня 1918 – повалення влади УЦР і встановлення влади П. Скоропадського.

Липень 1918 – видано «Статут українських козаків», проект якого підготував генеральний писар гетьмана, військовий старшина І. Полтавець-Остриця.

16 жовтня 1918 – гетьман затвердив ухвалений Радою міністрів Української Держави Універсал «Про відновлення українського козацтва». Козацтво було відновлено як стан.

27 листопада 1918 – створено Українську академію наук – вищу наукову самоврядну організацію України.

14 листопада 1918 – проголошення грамоти П. Скоропадського, в якій йшлося про відмову від самостійної Української держави на користь майбутньої Всеросійської федерації народів.

14 грудня 1918 – гетьман П. Скоропадський підписав документ про зречення.

Література:

1. Історія України. 10 клас. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua>
2. Історія України : хрестоматія / упоряд. В. М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: <http://resource.history.org.ua>
3. Атлас Історія України. 10 клас. URL: 10_klas_Atlas_Istoriya_Ukrayini_KARTOGRAFIYa.pdf
4. Новітня історія (1914-1939 рр.). Контурні карти. 10 клас. Київ : Картографія, 2008. 12 с.
5. Хронологія основних подій історії України – Алатир. URL: <https://www.alatyr-history.club>

Практичне заняття 4.2.

Утворення Західноукраїнської Народної Республіки

П Л А Н

1. Причини розпаду Австро-Угорщини, проголошення Маніфесту Карла І.
2. Створення Української Національної Ради: її склад та діяльність.
3. Листопадовий зрив; проголошення ЗУНР.
4. Органи влади та управління ЗУНР.
5. Мала Конституція ЗУНР.

6. Організація Галицької армії.
7. Земельна реформа в ЗУНР.
8. Презентації за персоналіями (фотографії та біографії мають бути у кожного здобувача):
 - Карл I – імператор Австро-Угорщини,
 - Кость Левицький,
 - Євген Петрушевич,
 - Дмитро Вітовський,
 - Сидір Голубович.

Важливі дати до теми

16 жовтня 1918 – цар Карл I видав Маніфест про перетворення імперії на федеративну державу, завдяки чому її народи здобули право на створення власних національних парламентів.

18 жовтня 1918 – у Львові створено Українську Національну Раду.

28 жовтня 1918 – у Кракові польська ліквідаційна комісія заявила, що вся Галичина має відійти до Польщі.

Ніч з 31 жовтня на 1 листопада 1918 – «Листопадовий зрив» – західноукраїнські військові формування на чолі з Д. Вітовським захопили найважливіші об'єкти Львова та Східної Галичини.

9 листопада 1918 – створення першого західноукраїнського уряду – Державного Секретаріату на чолі з К. Левицьким.

13 листопада 1918 – проголошення у Львові самостійної ЗУНР, президентом якої став Є. Петрушевич.

13 листопада 1918 – УН Радою було затверджено «малу» Конституцію ЗУНР – «Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії».

4 січня 1919 – УН Рада ухвалила Закон «Про Виділ Української національної Ради».

4 січня 1919 – Президентом УН Ради обрано Є. Петрушевича, який утворив уряд головноуповноважених.

Упродовж грудня 1918 – січня 1919 – Галицьку Армію реорганізовано, очолив її генерал Михайло Омелянович-Павленко.

Література:

1. Історія України. 10 клас. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua>
2. Історія України : хрестоматія / упоряд. В. М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: <http://resource.history.org.ua>
3. Атлас Історія України. 10 клас. URL: [10_klas_Atlas_Istoriya_Ukrayini_KARTOGRAFIYa.pdf](#)
4. Новітня історія (1914-1939 рр.). Контурні карти. 10 клас. Київ : Картографія, 2008. 12 с.
5. Хронологія основних подій історії України – Алатир. URL: <https://www.alatyr-history.club>

Практичне заняття 4.3.

Українська Народна Республіка доби Директорії

П Л А Н

1. Загальна характеристика політико-економічного становища Наддніпрянської України у листопаді-грудні 1918 р.
2. Утворення Директорії, її склад і повноваження (з презентацією про членів Директорії).
3. Декларація Директорії УНР, її характеристика і значення.
4. Акт возз'єднання ЗУНР та УНР (з наведенням мапи).
5. Загальна характеристика законотворчої діяльності Директорії.
6. Варшавська мирна угода 1920 р.
7. Релігійне життя в УНР доби Директорії.
8. Презентації за персоналіями (фотографії та біографії мають бути у кожного здобувача):
 - Симон Петлюра,
 - Андрій Макаренко,
 - Федір Швець,
 - Опанас Андрієвський.

Важливі дати до теми

13 листопада 1918 – таємне обрання членів Директорії в Києві.

Ніч з 13 на 14 листопада 1918 – на засіданні президії Українського Національного союзу створено Директорію УНР для керівництва повстанням проти режиму гетьмана П. Скоропадського.

14 грудня 1918 – відновлення Української Народної Республіки.
1 січня 1919 – Директорія затвердила закон про державну мову в УНР та закон про вищий уряд Української автокефальної православної церкви.

22 січня 1919 – проголошення Акта Злуки Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки.

22–27 січня 1919 – робота Трудового конгресу України – вищого тимчасового законодавчого органу УНР за Директорії.

2 лютого 1919 – евакуація Директорії УНР із Києва до Вінниці.

10 лютого 1919 – Володимир Винниченко подав у відставку, головою Директорії став Симон Петлюра.

11 серпня 1919 – початок походу українських армій на Київ-Одесу.

21 квітня 1920 – підписання Варшавського мирного договору між УНР і Польщею.

5 травня 1920 – проголошення Всеукраїнською Православною Церковною радою автокефалії Української Православної церкви.

7 травня 1920 – вступ до Києва об'єднаних польсько-українських військ, звільнення міста від більшовиків.

10 листопада 1920 – відступ Армії УНР за р. Збруч, остаточна окупація більшовиками центральної та східної України.

9 січня 1921 – створення Ради Республіки Державного центру УНР на еміграції.

21 листопада 1921 – розстріл вояків Армії УНР біля с. Базар Житомирської області, завершення Другого зимового походу Армії УНР.

Література:

1. Історія України. 10 клас. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua>
2. Історія України : хрестоматія / упоряд. В. М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: <http://resource.history.org.ua>
3. Атлас Історія України. 10 клас. URL: 10_klas_Atlas_Istoriya_Ukrayini_KARTOGRAFIYa.pdf
4. Новітня історія (1914-1939 рр.). Контурні карти. 10 клас. Київ : Картографія, 2008. 12 с.
5. Хронологія основних подій історії України – Алатир. URL: <https://www.alatyr-history.club>

Розділ 5. **ВСТАНОВЛЕННЯ Й УТВЕРДЖЕННЯ КОМУНІСТИЧНОГО ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ**

Практичне заняття 5.1.

Встановлення політики «військового комунізму» в УСРР

П Л А Н

1. I Всеукраїнський з'їзд Рад та проголошення Української Народної Республіки Рад.
2. Проголошення УСРР та ухвалення її Конституції 1919 р.
3. Впровадження політики «військового комунізму» та її ознаки.
4. Київська катастрофа – події серпня 1919 р. в Україні.
5. Денікінський режим в Україні.
6. Ризька мирна угода 1921 р.
7. Український націонал-комунізм.
8. Презентації за персоналіями (фотографії та біографії мають бути у кожного здобувача):
 - Володимир Ленін,
 - Юхим Медведєв,
 - Володимир Затонський,
 - Нестор Махно.

Важливі дати до теми

24–25 грудня 1917 – I Всеукраїнський (альтернативний) з'їзд Рад у Харкові, який оголосив про створення Української Народної Республіки рад робітничих, солдатських і селянських депутатів.

6 січня 1919 – утворення Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР).

5 лютого 1919 – радянські війська увійшли до Києва, Директорія УНР переїхала до Вінниці.

Лютий 1919 – Вовчухівська операція УГА.

10 березня 1919 – III Всеукраїнський з'їзд Рад прийняв Конституцію УСРР.

Весна 1919 – наступ військ Добровольчої армії А. Денікіна.

7–28 червня 1919 – Чортківська офензива (наступ) УГА, після чого значна частина Галичини ненадовго була визволена від польських військ.

16-18 липня 1919 – УГА відступила зарічку Збруч і приєдналася до військ Директорії УНР, після чого територію ЗОУНР окупували польські війська.

30 серпня 1919 – Київ зайняли українські війська Директорії УНР та УГА.

31 серпня 1919 – до Києва вступили війська А. Денікіна.

16 грудня 1919 – Київ зайняли більшовики, а залишки УГА увійшли до складу Червоної армії.

21–24 квітня 1920 – укладення Варшавської угоди між представниками УНР та Польщі.

Література:

1. Історія України. 10 клас. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua>
2. Історія України : хрестоматія / упоряд. В. М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: <http://resource.history.org.ua>
3. Атлас Історія України. 10 клас. URL: [10_klas_Atlas_Istoriya_Ukrayini_KARTOGRAFIYa.pdf](#)
4. Новітня історія (1914-1939 рр.). Контурні карти. 10 клас. Київ : Картографія, 2008. 12 с.
5. Хронологія основних подій історії України – Алатир. URL: https://www.alatyr-history.club_

Практичне заняття 5.2.

УСРР в умовах впровадження нової економічної політики

П Л А Н

1. Причини, сутність та особливості впровадження нової економічної політики в УСРР.
2. Українізація та лікнеп, її мета і наслідки.
3. Причини і наслідки голодомору в УСРР 1921–1923 років з презентаційними матеріалами).
4. Лесь Курбас і театр Березіль (з презентаційними матеріалами).
5. Релігійне життя в УСРР.
6. Презентації за персоналіями

(фотографії та біографії мають бути у кожного здобувача):

- Микола Скрипник,
- Михайло Волобуєв,
- Лесь Курбас,
- Василь Липківський.

Важливі дати до теми

Листопад 1920 – Червона армія остаточно розгромила махновський рух в Україні.

14 лютого 1919 – 18 жовтня 1920 – війна між Польською Республікою й Українською Народною Республікою з одного боку і РСФРР з другого.

18 березня 1921 – укладання Ризького мирного договору між Польщею, РСФРР та УСРР без участі представників УНР.

Листопад 1921 – Другий зимовий похід військ УНР на чолі з Ю. Тютюнником з метою об'єднати українські військові загони і підняти повстання проти більшовиків.

Березень 1921 – рішення X з'їзду Російської комуністичної партії більшовиків (РКП(б)) про перехід до нової економічної політики.

Жовтень 1921 – утворення Української автокефальної православної церкви.

1921–1923 – голод в УСРР.

30 грудня 1922 – I Всесоюзний з'їзд Рад у Москві затвердив договір про утворення СРСР.

Квітень 1923 – проголошення в СРСР курсу на коренізацію, початок в УСРР політики «українізації».

1925 – проголошення Всесоюзною комуністичною партією (більшовиків) курсу на індустріалізацію.

Література:

1. Історія України. 10 клас. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua>
2. Історія України : хрестоматія / упоряд. В. М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: <http://resource.history.org.ua>
3. Атлас Історія України. 10 клас. URL: [10_klas_Atlas_Istoriya_Ukrayini_KARTOGRAFIYa.pdf](#)

4. Новітня історія (1914-1939 рр.). Контурні карти. 10 клас. Київ : Картографія, 2008. 12 с.
5. Хронологія основних подій історії України – Алатир. URL: <https://www.alatyr-history.club>

Практичне заняття 5.3. **УСРР в умовах сталінського терору**

П Л А Н

1. Форсована індустріалізація та створення військово-промислового комплексу.
2. Згорання НЕПу і перехід до директивної економіки.
3. Розкуркулення і насильницька колективізація.
4. Голодомор в УСРР 1932–1933 рр.: його причини, масштаби та наслідки.
5. Політичні процеси 1920-х – початку 1930-х років в УСРР.
6. Припинення українізації та посилення русифікаторської й анти-церковної політики влади.
7. Конституція УРСР 1937 р.
8. Презентації за персоналіями (фотографії та біографії мають бути у кожного здобувача):
 - Володимир Сосюра,
 - Олександр Довженко,
 - Павло Тичина,
 - Максим Рильський.

Важливі дати до теми

1927–1928 – хлібозаготівельна криза в СРСР, яка стала приводом для відходу від НЕПу.

1928–1932 – роки першої радянської «п'ятирічки».

1929 – радянське керівництво ухвалило курс на форсовану індустріалізацію та суцільну колективізацію.

28–29 січня 1930 – надзвичайний «самоліквідаційний» собор УАЩ.

1930 – судовий процес над «Спілкою визволення України».

1931 – сфальсифікована справа «Українського національного центру».

1931 – пуск Харківського тракторного заводу.

1932–1933 – голодомор в УСРР.

1932 – видання постанови «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів та кооперації і зміцнення суспільної (соціалістичної) власності», прозваної «Законом про п'ять колосків».

1932 – пуск Дніпровської гідроелектростанції.

Грудень 1934 – арешт і розстріл українських кобзарів і лірників.

1934 – столицю УСРР було перенесено з Харкова до Києва.

1935 – застосування Олексієм Стахановим новаційного методу видобутку вугілля, початок стахановського руху.

1937 – ухвалено нову Конституцію УРСР.

1937–1938 – «Великий терор».

Література:

1. Історія України. 10 клас. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua>
2. Історія України : хрестоматія / упоряд. В. М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: <http://resource.history.org.ua>
3. Українська історія в кінофільмах: посібник для вчителя / О. В. Волошенко, О. П. Мокрогуз [та ін.] / за ред.: О. В. Волошенко, В.Ф. Іванова. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 57 с. URL: <https://www.aup.com.ua/ukrainska-istoriya-v-kinofilmakh-pos>
4. Атлас Історія України. 10 клас. URL: [10_klas_Atlas_Istoriya_Ukrayini_KARTOGRAFIYA.pdf](https://www.kartografiya.com.ua/10_klas_Atlas_Istoriya_Ukrayini_KARTOGRAFIYA.pdf)
5. Новітня історія (1914–1939 рр.). Контурні карти. 10 клас. Київ : Картографія, 2008. 12 с.
6. Хронологія основних подій історії України – Алатир. URL: <https://www.alatyr-history.club>

Розділ 6. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Практичне заняття

П Л А Н

1. Правовий статус українських земель у складі Польщі.
2. Політика пацифікації, її сутність та наслідки.
3. Українські політичні організації в Польщі.
4. Правовий статус українських земель у складі Румунії, Татарбунарське повстання.
5. Правовий статус українських земель у складі Чехословаччини.
6. Карпатська Україна. Карпатська Січ.
7. Культурне й релігійне життя на західноукраїнських теренах в умовах іноземного панування.
8. Презентації за персоналіями (фотографії та біографії мають бути у кожного здобувача):
 - Євген Коновалець,
 - Степан Бандера,
 - Августин Волошин,
 - Андрій Мельник,
 - Юзеф Пілсудський.

Важливі дати до теми

10 вересня 1919 – укладено Сен-Жерменський договір, за яким Закарпаття увійшло до складу Чехословаччини, а Буковина до складу Румунії.

1920 – заснування Української військової організації – нелегальної політичної організації військовиків різних українських армій на чолі з Є. Коновальцем.

1921–1925 – діяльність у Львові Таємного українського університету.

15 березня 1923 – на Паризькій конференції ухвалено рішення ради послів центральних держав про передання Східної Галичини Польщі на правах автономії.

15–18 вересня 1924 – антирумунське повстання українців у м. Татарбунари.

3 лютого 1929 – засновано Організацію українських націоналістів (ОУН) на чолі з Є. Коновальцем.

14 вересня – листопад 1930 – впровадження польським урядом політики пацифікації в Галичині та на Волині, започаткування політики масових репресій щодо українського населення.

30 вересня 1938 – Мюнхенська змова Німеччини з іншими європейськими державами (Францією, Великобританією), яка поклала початок розчленуванню Чехословаччини та переходу Закарпаття до Угорщини.

15 березня 1939 – проголошення незалежності Карпатської України, обрання президентом нової держави А. Волошина.

Література:

1. Історія України. 10 клас. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua>
2. Історія України : хрестоматія / упоряд. В. М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: <http://resource.history.org.ua>
3. Українська історія в кінофільмах: посібник для вчителя / О. В. Волошенко, О. П. Мокрогуз [та ін.] / за ред.: О. В. Волошенко, В.Ф. Іванова. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 57 с. URL: <https://www.aup.com.ua/ukrainska-istoriya-v-kinofilmakh-pos>
4. Атлас Історія України. 10 клас. URL: 10_klas_Atlas_Istoriya_Ukrayini_KARTOGRAFIYA.pdf
5. Новітня історія (1914-1939 рр.). Контурні карти. 10 клас. Київ : Картографія, 2008. 12 с.
6. Хронологія основних подій історії України – Алатир. URL: <https://www.alatyr-history.club>

Розділ 7.

УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Практичне заняття 7.1.

Причини та передумови Другої світової війни

П Л А Н

1. Зростання військової агресії в Європі у 30-х роках ХХ століття.
2. Радянсько-німецькі договори 1939 року.

3. Початок Другої світової війни.
4. Захоплення західноукраїнських територій СРСР.
5. Масові політичні репресії 1939–1940 рр. на території Західної України.
6. Соціально-економічне становище в Україні напередодні німецько-радянської війни.
7. Презентації за персоналіями (фотографії та біографії мають бути у кожного здобувача):
 - Йосиф Сталін,
 - Адольф Гітлер,
 - Вінстон Черчилль,
 - Роман Шухевич (Тарас Чупринка).

Важливі дати до теми

23 серпня 1939 – у Москві укладено Пакт про ненапад між Німеччиною та СРСР, який отримав назву «Пакт Молотова-Ріббентропа».

1 вересня 1939 – напад Німеччини на Польщу, початок Другої світової війни.

17 вересня 1939 – вступ Червоної армії на територію Польщі згідно з попередніми домовленостями з Німеччиною.

28 вересня 1939 – підписання Договору про дружбу та кордони.

Листопад 1939 – включення Східної Галичини і Волині до складу УРСР.

30 червня 1940 – Червона армія зайняла Бессарабію та Північну Буковину, які до цього перебували у складі Румунії.

2 серпня 1940 – рішення Верховної Ради СРСР про прийняття Бессарабії та Північної Буковини до складу СРСР.

Література:

1. Історія України. 10 клас. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua>
2. Історія України : хрестоматія / упоряд. В. М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: <http://resource.history.org.ua>
3. Українська історія в кінофільмах: посібник для вчителя / О. В. Волошенюк, О. П. Мокрогуз [та ін.] / за ред.: О. В. Волошенюк, В.Ф. Іванова. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 57 с. URL: <https://www.aup.com.ua/ukrainska-istoriya-v-kinofilmakh-pos>

4. Атлас Історія України. 10 клас. URL: 10_klas_Atlas_Istoriya_Ukrayini_KARTOGRAFIYa.pdf
5. Новітня історія (1914-1939 рр.). Контурні карти. 10 клас. Київ : Картографія, 2008. 12 с.
6. Хронологія основних подій історії України – Алатир. URL: <https://www.alatyr-history.club>

Практичне заняття 7.2.

Причини та передумови Другої світової війни

П Л А Н

1. Бойові дії в 1941–1942 рр. та відступ Червоної армії.
2. Новий порядок на окупованих німцями територіях.
3. Масове знищення мирного населення, Голокост і трагедія Бабиного Яру.
4. Опір окупантам, радянський партизанський визвольний рух.
5. Битва за Дніпро.
6. Депортація кримських татар та інших народів Криму.
7. Завершення бойових дій на території України.
8. Презентації за персоналіями (фотографії та біографії мають бути у кожного здобувача):
 - Сидір Ковпак,
 - Іван Черняхівський,
 - Євген Патон,
 - Іван Кожедуб,
 - Олена Теліга.

Важливі дати до теми

22 червня 1941 – напад Німеччини на СРСР, початок німецько-радянської війни.

30 червня 1941 – ухвалення у Львові «Акта проголошення відновлення Української держави» та формування уряду на чолі з Я. Стецьком. Але Адольф Гітлер виступив проти самостійної Української держави.

11 липня – 22 вересня 1941 – Київська оборонна операція.

5 серпня – 16 жовтня 1941 – героїчна оборона Одеси.

19 вересня 1941 – після тривалої оборони німецькі війська

захопили Київ.

29-30 вересня 1941 – початок масових розстрілів мирного населення німецькою окупаційною владою у Києві (Бабин Яр).

30 жовтня 1941 – 4 липня 1942 – героїчна оборона Севастополя, яка тривала 250 днів.

22 липня 1942 – остаточна окупація території УРСР.

14 жовтня 1942 – створення Української повстанської армії на чолі з Р. Шухевичем.

30 травня 1942 – створення Українського штабу партизанського руху на чолі з Т. Строчаком.

19 листопада 1942 – 2 лютого 1943 – Сталінградська битва, яка поклала початок корінному перелому у Великій Вітчизняній війні на користь СРСР.

Грудень 1942 – початок звільнення України від німецько-фашистських загарбників.

12 червня 1943 – початок Карпатського партизанського рейду С. Ковпака.

5 липня – 23 серпня 1943 – Курська битва, у ході якої було визволено Лівобережну Україну та Донбас.

Вересень – листопад 1943 – героїчна битва за Дніпро (Київська наступальна операція).

6 листопада 1943 – визволення Києва від німецько-фашистських військ.

24 січня – 17 лютого 1944 – Корсунь-Шевченківська наступальна операція радянських військ.

8 квітня – 12 травня 1944 – Кримська наступальна операція, яка завершилася визволенням Криму від німецько-фашистських військ.

13 липня – 29 серпня 1944 – Львівсько-Сандомирська наступальна операція радянських військ.

9 вересня – 28 жовтня 1944 – Карпато-Ужгородська наступальна операція радянських військ. Визволення Закарпаття.

28 жовтня 1944 – остаточне визволення України від німецько-фашистських окупантів.

9 травня 1945 – завершення німецько-радянської війни.

2 вересня 1945 – капітуляція Японії, завершення Другої світової війни.

Література:

1. Історія України. 10 клас. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua>
2. Історія України : хрестоматія / уряд. В. М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: <http://resource.history.org.ua>
3. Атлас Історія України. 10 клас. URL: [10_klas_Atlas_Istoriya_Ukrayini_KARTOGRAFIYa.pdf](#)
4. Українська історія в кінофільмах: посібник для вчителя / О. В. Волошенко, О. П. Мокрогуз [та ін.] / за ред.: О. В. Волошенко, В.Ф. Іванова. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 57 с. URL: <https://www.aup.com.ua/ukrainska-istoriya-v-kinofilmakh-pos>
5. Хронологія основних подій історії України – Алатир. URL: <https://www.alatyr-history.club>

5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття викладач проводить в усній формі, дотримуючись встановленого плану. Воно починається з уточнення присутніх здобувачів, після чого оголошується тема практичного заняття, його мета і план. Назва теми, план та робочі записи здобувач повинен фіксувати у зошиті для вивчення цієї дисципліни. Здобувачі вищої освіти виступають із доповідями, які вони готували у формі вільного повідомлення або повідомлення з презентацією. Після оголошення висновків викладач ставить питання, в разі потреби виправляє помилки. Після цього присутні учасники практичного заняття мають право додати інформацію до наведених матеріалів.

Для проведення практичного заняття здобувач повинен мати необхідні хрестоматійні матеріали за темою (наприклад, у вигляді електронного ресурсу хрестоматії або актових матеріалів), які використовує в процесі дискусії або для конкретизації доповіді чи коментарів.

Наприкінці заняття викладач може провести опитування здобувачів за матеріалами тестів «для самоконтролю», які повинні бути заздалегідь відомими разом з планом практичного заняття, як один із його елементів. Також наприкінці заняття викладач робить загальний підсумок до теми, нагадує завдання на наступне заняття, надає рекомендації та пояснення щодо необхідної літератури і вписує до журналу отримані здобувачами оцінки.

У разі присутності на практичному занятті лише одного здобувача викладач може виступати в ролі його опонента для підтримки дискусії. Але в такому випадку присутній здобувач повинен розглянути усі питання теми.

Сьогодні на уроках історії вчителі послуговуються розмаїттям інформаційних ресурсів. Беззаперечно, візуальні історичні джерела, аудіо-, відео-, електронні (онлайн чи офлайн) матеріали та засоби навчання, соціальні мережі зацікавлюють і мотивують до навчання, підвищують його якість.

Також згідно з рекомендаціями МОН України нагадуємо, що традиційно – у четверту суботу листопада, щороку в Україні

відзначається *День пам'яті жертв Голодомору*. Відзначаючи роковини Голодомору 1932–1933 рр. – геноциду українського народу, особливу увагу слід приділити набуттю учнями конкретно-історичних знань та осмисленню обставин виникнення, перебігу й наслідків сталінської політики творення голоду.

Важливим є також поєднання аудиторних і позааудиторних заходів для активізації потенціалу педагогіки партнерства, поєднання зусиль учителів–батьків–дітей для кращого осмислення й передання пам'яті про голод-геноцид в контексті виховання усвідомлення цінності власної держави, демократичних свобод, а також соціальної активності та відповідальності.

Урахування гірких уроків минулого має забезпечити від їх повторення у майбутньому. А усвідомлення цінності толерантності, свободи особистості, поваги до іншого, неприйняття будь-яких форм дискримінації та ксенофобії є запорукою успішної України в майбутньому.

27 січня 2022 р. в Україні та світі, відповідно до Резолюції Генеральної асамблеї ООН 2012 року, *відзначається Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту* (саме в цей день у 1945 р. війська І Українського фронту увійшли до нацистського табору смерті «Аушвіц», який став символом Голокосту та інших нацистських злочинів).

Вивчення історії Голокосту здійснюється за рекомендаціями Ради Європи та інших міжнародних організацій як складова української, європейської та світової історії. Це забезпечується на уроках з історії України та всесвітньої історії, а також у позакласній та позашкільній роботі. Зокрема Міністерством освіти і науки України затверджено програми з історії Голокосту для факультативних, спеціальних курсів, курсів за вибором.

У рамках реалізації спільного проекту «Яд Вашем» та Українського інституту вивчення Голокосту «Ткума», за підтримки Міністерства освіти і науки України «Вивчення Голокосту для формування атмосфери толерантності» вчителі, методисти, а також учні закладів загальної середньої освіти можуть брати участь: у всеукраїнських та міжнародних семінарах з історії Голокосту; у пересувних (мобільних) освітньо-музейних виставках; у конкурсах творчих робіт «Уроки війни та Голокосту – уроки толерантності»;

в міжнародних молодіжних проєктах «Ковчег», «Оливкове дерево» та інших. Додаткова інформація щодо таких заходів міститься на сайті Українського інституту вивчення Голокосту «Ткума»¹.

Також доцільно звернути увагу на українські кінотексти. Це дає змогу популяризувати кінематографічну грамотність і через призму мистецьких творів дискутувати про конфліктні ситуації та складні соціальні процеси в Україні.

¹ Міністерство освіти і науки України. Освітні програми. Пояснювальна записка до навчальної програми з Історії України, Всесвітньої історії для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. ULR: <https://mon.gov.ua> > osvita

6. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. НОВІТНІЙ ЧАС»

6.1. Загальні напрямки самостійної роботи здобувачів

До самостійної роботи здобувачів щодо вивчення дисципліни «Історія України. Новітній час» протягом семестру включаються:

- Обов'язкове знайомство з науковою літературою відповідно зазначеним у програмі темам.
- Внесення до конспекту розгорнутого плану відповіді на поставлені питання до кожного практичного заняття, згідно програми курсу.
- Обов'язкове конспектування матеріалів за темами, винесеними на самостійний розгляд здобувачів, згідно тематичного плану дисципліни.
- Ознайомлення з відповідними нормативно-правовими матеріалами.
- Консультації викладача протягом семестру.
- Пошукова робота з інтернет-ресурсами.
- Перегляд освітніх фільмів.
- Підготовка до заліку.

6.2. Методичні рекомендації щодо виконання здобувачами самостійної роботи

Самостійна робота здобувача є обов'язковим і важливим елементом навчального процесу у навчальному закладі. Її зміст та форми мають типову, але не універсальну структуру для вивчення різних дисциплін. Це передусім пов'язано зі специфікою навчальної дисципліни, її обсягом, складністю, метою та низкою інших факторів. Враховуючи той факт, що «Історія України» є історичною наукою, оскільки вивчає державно-правові явища в їхньому історичному розвитку, та суспільно-політичною наукою, бо вона вивчає такі суспільно-політичні явища, як органи державної влади і місцевого самоврядування, слід зазначити, що більша частина самостійної роботи здобувача – ознайомлення з відповідною

рекомендованою літературою. Обсяг такого різновиду роботи складає більшу частину годин, відведених на самопідготовку.

Прочитані матеріали здобувач акумулює у власному конспекті у вигляді коментарів і нотаток до кожного пункту плану практичного заняття та до окремих тем, винесених в робочій програмі на самостійне ознайомлення. Такий різновид роботи слід здійснювати з використанням навчально-методичного посібника до курсу, де здобувач може ознайомитись як з тематичним планом курсу, так і з іншими матеріалами.

Розроблені членами кафедри Історії держави і права навчально-методичні рекомендації покликані надати допомогу здобувачу органічно поєднувати лекційну форму навчання з систематичною роботою над підручниками, посібниками, збірниками документів, науковою та довідковою літературою. Конспект із виконаним завданням подається викладачу на перевірку під час проведення відповідного практичного заняття або в інший, визначений викладачем час.

6.3. Самостійна робота здобувачів у інформаційній мережі Інтернет

Одним із актуальних завдань при вивченні дисципліни «Історія України» є виховання у здобувачів здатності удосконалювати і розвивати практичні уміння щодо оволодіння новими інформаційними технологіями і за їх допомогою самостійно здобувати необхідні знання.

Налагодити ефективну самостійну роботу здобувачів з використанням інноваційних технічних засобів дозволяє, зокрема, Інтернет, який сприяє:

- стимулюванню пізнавальної діяльності здобувачів,
- успішному засвоєнню ними програм навчальних дисциплін,
- розширенню інформаційного простору,
- зміцненню вміння користуватися сучасними інноваційними розробками.

При цьому можна практикувати наступні форми самостійної роботи з інформаційними технологіями:

- **пошук інформації в мережі** – користування базами даних,

інформаційно-пошуковими та інформаційно-довідковими системами, автоматизованими бібліотечними системами, електронними журналами тощо (перелік електронних бібліотек див. у розділі «Інформаційні ресурси»);

- **організацію діалогу в мережі** – використання електронної пошти (за її допомогою можна, наприклад, влаштовувати віртуальні дискусії), користування графічними редакторами синхронних і відстрокованих телеконференцій та ін.;
- **створення тематичних вебсторінок** – використання *html*-редакторів і графічних редакторів.

Але найбільш оптимальним сьогодні вважають такий вид організації самостійної роботи здобувачів, як вебквест – вид дослідницької діяльності, для виконання якої вони здійснюють самостійний пошук інформації в мережі за наведеними адресами з метою найкращого розподілу навчального часу, здобуття фактичних даних, розвитку критичного мислення, здібностей до аналізу, синтезу, оцінки отриманих знань.

Поширеними формами індивідуальної роботи здобувачів у межах навчального курсу є написання есе, підготовка і захист індивідуального (групового) навчального або науково-дослідного проєкту (ІНДЗ). Про такі форми викладач робить повідомлення перед проведенням першого практичного заняття.

Есе – письмовий твір-роздум над проблемою, який віддзеркалює особисту позицію здобувача та систему аргументів, на яких ця позиція ґрунтується. У ньому важливо продемонструвати глибоке знання обраної проблеми, збалансоване використання інформації, підпорядкованість її центральній ідеї (тезі), взаємопов'язаність, логічність, самостійність, аргументованість викладених думок і висновків.

Підготовка до написання есе передбачає ознайомлення з літературою, яка відображає різні підходи до проблеми і бачення її, дає змогу здобувачу виробити власну позицію і систему її аргументації. Проаналізований та систематизований матеріал викладається як система доказів на користь сформульованої ключової тези автора.

Пошук практичної реалізації принципу ефективного поєднання аудиторного та індивідуального навчання здобувачів зумовлює

використання *індивідуальних навчально-дослідних завдань* (ІНДЗ) як одного з важливих видів позааудиторної самостійної навчальної, навчально-дослідної роботи здобувача. Їх виконання покликано актуалізувати важливість самостійного вивчення матеріалу, систематизації, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичного застосування знань, розвитку навичок самостійної роботи.

За змістом ІНДЗ є завершеною теоретичною або практичною роботою у межах навчальної програми курсу «Історія державної служби України», яка виконується на основі знань, умінь і навичок, здобутих у процесі аудиторних занять, і охоплює певну кількість тем або весь зміст навчального курсу. ІНДЗ містить елемент пошукової, частково науково-дослідної роботи і є чинником залучення здобувача до науково-дослідницької діяльності, яка може бути продовжена через виконання кваліфікаційної роботи тощо.

Варіантами навчально-дослідних проєктів з «Історії України» можуть бути електронна презентація, електронний урок (підручник), макет вебсторінки (сайту) або рольової гри, соціологічне опитування, фотоесе (альбом) тощо. Як правило, його присвячують одній темі або проблемі курсу, маючи на меті її самостійне поглиблене пізнання, використання отриманих знань для професійних або суспільних потреб. Робота над ним потребує пізнавальних, аналітичних, творчих здібностей, а також спеціальних навичок (робота з комп'ютером, аудіо- та відеоапаратурою, опрацювання статистичних даних тощо). Групове виконання пов'язано з чітким розподілом і кооперацією функцій учасників. Критеріями оцінювання науково-дослідного проєкту є оригінальність ідеї, самостійність її розроблення, змістовність, наукова обґрунтованість, практична цінність тощо.

4. ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА

Розділ 1.

ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. НОВІТНІЙ ЧАС», ЙОГО ЗАВДАННЯ, ПЕРІОДИЗАЦІЯ ТА ІСТОРІОГРАФІЯ

Завдання для здобувачів:

1. Ознайомитися з відповідною навчальною та науковою літературою.
2. Виписати до конспекту матеріали згідно питання плану лекції:
 - предмет курсу «Історія України. Новітній час»;
 - періодизація (хронологія) курсу;
 - методи та принципи дослідження курсу;
 - історіографія курсу та його джерела;
 - завдання курсу;
 - зв'язок курсу з іншими дисциплінами.
3. Ознайомитися з переліком електронних підручників та довідкової літератури, запропонованої здобувачам для роботи над дисципліною.

Розділ 2.

УКРАЇНА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

2.1. Причини Першої світової війни, воєнно-політичні союзи та їхні плани щодо України

Завдання для здобувачів:

1. Ознайомитися з відповідною навчальною та науковою літературою.
2. Виписати до конспекту матеріали згідно питань плану практичного заняття.
3. Переглянути освітній фільм за темою за допомогою інтернет-ресурсів.

4. Ознайомитися з картами і плакатами зазначеної у розділі доби та розмістити їх до окремої теки чи зошити.
5. Підготувати та розмістити до окремої теки чи зошити матеріали презентацій за персоналіями з відповідними світлинами:
 - Володимир Старосольський,
 - Михайло Галущинський,
 - Дмитро Донцов,
 - Кость Левицький,
 - Іван Чмола.
6. Робота з тестами до розділу за посиланням: <https://test.izno.com.ua/kiyivska-derzhava/>

2.2. Бойові дії Першої світової війни на українських теренах, створення УСС та Галицької Армії, наслідки війни

Завдання для здобувачів:

1. Ознайомитися з відповідною навчальною та науковою літературою.
2. Виписати до конспекту матеріали згідно питань плану практичного заняття.
3. Переглянути освітній фільм за темою за допомогою інтернет-ресурсів.
4. Ознайомитися з картами і плакатами зазначеної у розділі доби та розмістити їх до окремої теки чи зошити.
5. Підготувати та розмістити до окремої теки чи зошити матеріали презентацій за персоналіями з відповідними світлинами:
 - Георгій Бобринський,
 - Олексій Брусилов,
 - Андрій Жук,
 - Вільгельм Франц фон Габсбург-Лотрінген (Василь Вишиваний),
 - Андрій Шептицький.
6. Робота з тестами до розділу за посиланням: <https://test.izno.com.ua/kiyivska-derzhava/>

Розділ 3. **ПОЧАТОК УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ**

3.1. Початок Української революції, створення УЦР та Генерального Секретаріату, їх склад і діяльність

Завдання для здобувачів:

1. Ознайомитися з відповідною навчальною та науковою літературою.
2. Виписати до конспекту матеріали згідно питань плану практичного заняття.
3. Переглянути освітній фільм за темою за допомогою інтернет-ресурсів.
4. Ознайомитися з картами і плакатами зазначеної у розділі доби та розмістити їх до окремої теки чи зошиту.
5. Підготувати та розмістити до окремої теки чи зошиту матеріали презентацій за персоналіями з відповідними світлинами:
 - Михайло Грушевський,
 - Володимир Винниченко,
 - Сергій Єфремов,
 - Олександр Керенський.
6. Робота з тестами до розділу за посиланням: <https://test.izno.com.ua/kiyivska-derzhava/>

3.2. Утворення УНР, її діяльність та значення в історії українського державотворення

Завдання для здобувачів:

1. Ознайомитися з відповідною навчальною та науковою літературою.
2. Виписати до конспекту матеріали згідно питань плану практичного заняття.
3. Переглянути освітній фільм за темою за допомогою інтернет-ресурсів.
4. Ознайомитися з картами і плакатами зазначеної у розділі доби та розмістити їх до окремої теки чи зошиту.

5. Підготувати та розмістити до окремої теки чи зошиту матеріали презентацій за персоналіями з відповідними світлинами:
 - Євген Чикаленко,
 - Микола Міхновський,
 - Ісмаїл Гаспринський,
 - Номан Челебіджіхан.
6. Робота з тестами до розділу за посиланням: <https://test.izno.com.ua/kiyivska-derzhava/>

Розділ 4. **РОЗГОРТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.** **БОРІТЬБА ЗА ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ**

4.1. Повалення УЦР та проголошення Української Держави за Павла Скоропадського

Завдання для здобувачів:

1. Ознайомитися з відповідною навчальною та науковою літературою.
2. Виписати до конспекту матеріали згідно питань плану практичного заняття.
3. Переглянути освітній фільм за темою за допомогою ієтернет-ресурсів.
4. Ознайомитися з картами і плакатами зазначеної у розділі доби та розмістити їх до окремої теки чи зошиту.
5. Підготувати та розмістити до окремої теки чи зошиту матеріали презентацій за персоналіями з відповідними світлинами:
 - Павло Скоропадський,
 - Іван Кавалерідзе,
 - Георгій Нарбут,
 - Володимир Вернадський,
 - Агатангел Кримський.
6. Робота з тестами до розділу за посиланням: <https://test.izno.com.ua/kiyivska-derzhava>

4.2. Події Листопадового зриву та проголошення ЗУНР

Завдання для здобувачів:

1. Ознайомитися з відповідною навчальною та науковою літературою.
2. Виписати до конспекту матеріали згідно питань плану практичного заняття.
3. Переглянути освітній фільм за темою за допомогою інтернет-ресурсів.
4. Ознайомитися з картами і плакатами зазначеної у розділі доби та розмістити їх до окремої теки чи зошиту.
5. Підготувати та розмістити до окремої теки чи зошиту матеріали презентацій за персоналіями з відповідними світлинами:
 - Карл I, імператор Австро-Угорщини,
 - Кость Левицький,
 - Євген Петрушевич,
 - Дмитро Вітовський,
 - Сидір Голубович.
6. Робота з тестами до розділу за посиланням: <https://test.izno.com.ua/kiyivska-derzhava/>

4.3. Проголошення УНР доби Директорії та її державотворча діяльність

Завдання для здобувачів:

1. Ознайомитися з відповідною навчальною та науковою літературою.
2. Виписати до конспекту матеріали згідно питань плану практичного заняття.
3. Переглянути освітній фільм за темою за допомогою інтернет-ресурсів.
4. Ознайомитися з картами і плакатами зазначеної у розділі доби та розмістити їх до окремої теки чи зошиту.
5. Підготувати та розмістити до окремої теки чи зошиту матеріали презентацій за персоналіями з відповідними світлинами:
 - Симон Петлюра,
 - Андрій Макаренко,

- Федір Швець,
 - Опанас Андрієвський.
6. Робота з тестами до розділу за посиланням: <https://test.izno.com.ua/kiyivska-derzhava/>

Розділ 5.

ВСТАНОВЛЕННЯ Й УТВЕРДЖЕННЯ КОМУНІСТИЧНОГО ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ

5.1. Утворення УНРр та УСРР, встановлення політики «військового комунізму»

Завдання для здобувачів:

1. Ознайомитися з відповідною навчальною та науковою літературою.
2. Виписати до конспекту матеріали згідно з питаннями плану практичного заняття.
3. Переглянути освітній фільм за темою за допомогою інтернет-ресурсів.
4. Ознайомитися з картами і плакатами зазначеної у розділі доби та розмістити їх до окремої теки чи зошиту.
5. Підготувати та розмістити до окремої теки чи зошиту матеріали презентацій за персоналіями з відповідними світлинами:
 - Володимир Ленін,
 - Юхим Медведєв,
 - Володимир Затонський,
 - Нестор Махно.
6. Робота з тестами до розділу за посиланням: <https://test.izno.com.ua/kiyivska-derzhava/>

5.2. Впровадження нової економічної політики в УСРР: особливості та наслідки

Завдання для здобувачів:

1. Ознайомитися з відповідною навчальною та науковою літературою.

2. Виписати до конспекту матеріали згідно питань плану практичного заняття.
3. Переглянути освітній фільм за темою за допомогою інтернет-ресурсів.
4. Ознайомитися з картами і плакатами зазначеної у розділі доби та розмістити їх до окремої теки чи зошиту.
5. Підготувати та розмістити до окремої теки чи зошиту матеріали презентацій за персоналіями з відповідними світлинами:
 - Микола Скрипник,
 - Михайло Волобуєв,
 - Лесь Курбас,
 - Василь Липківський.
6. Робота з тестами до розділу за посиланням: <https://test.izno.com.ua/kiyivska-derzhava/>

5.3. Україна в умовах комуністичного терору

Завдання для здобувачів:

1. Ознайомитися з відповідною навчальною та науковою літературою.
2. Виписати до конспекту матеріали згідно питань плану практичного заняття.
3. Переглянути освітній фільм за темою за допомогою інтернет-ресурсів.
4. Ознайомитися з картами і плакатами зазначеної у розділі доби та розмістити їх до окремої теки чи зошиту.
5. Підготувати та розмістити до окремої теки чи зошиту матеріали презентацій за персоналіями з відповідними світлинами:
 - Володимир Сосюра,
 - Олександр Довженко,
 - Павло Тичина,
 - Максим Рильський.
6. Робота з тестами до розділу за посиланням: <https://test.izno.com.ua/kiyivska-derzhava/>

Розділ 6. **ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ** **У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД**

Завдання для здобувачів:

1. Ознайомитися з відповідною навчальною та науковою літературою.
2. Виписати до конспекту матеріали згідно питань плану практичного заняття.
3. Переглянути освітній фільм за темою за допомогою інтернет-ресурсів.
4. Ознайомитися з картами і плакатами зазначеної у розділі доби та розмістити їх до окремої теки чи зошиту.
5. Підготувати та розмістити до окремої теки чи зошиту матеріали презентацій за персоналіями з відповідними світлинами:
 - Євген Коновалець,
 - Степан Бандера,
 - Августин Волошин,
 - Андрій Мельник,
 - Юзеф Пілсудський.
6. Робота з тестами до розділу за посиланням: <https://test.izno.com.ua/kiyivska-derzhava/>

Розділ 7. **УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ**

7.1. Причини та передумови Другої світової війни

Завдання для здобувачів:

1. Ознайомитися з відповідною навчальною та науковою літературою.
2. Виписати до конспекту матеріали згідно питань плану практичного заняття.
3. Переглянути освітній фільм за темою за допомогою інтернет-ресурсів.
4. Ознайомитися з картами і плакатами зазначеної у розділі доби та

- розмістити до окремої теки чи зошиту.
5. Підготувати та розмістити до окремої теки чи зошиту матеріали презентацій за персоналіями з відповідними світлинами:
 - Йосиф Сталін,
 - Адольф Гітлер,
 - Вінстон Черчилль,
 - Роман Шухевич (Тарас Чупринка).
 6. Робота з тестами до розділу за посиланням: <https://test.izno.com.ua/kiyivska-derzhava/>

7.2.Україна в роки Другої світової війни

Завдання для здобувачів:

1. Ознайомитися з відповідною навчальною та науковою літературою.
2. Виписати до конспекту матеріали згідно питань плану практичного заняття.
3. Переглянути освітній фільм за темою за допомогою інтернет-ресурсів.
4. Ознайомитися з картами і плакатами зазначеної у розділі доби та розмістити до окремої теки чи зошиту.
5. Підготувати та розмістити до окремої теки чи зошиту матеріали презентацій за персоналіями з відповідними світлинами:
 - Сидір Ковпак,
 - Іван Черняхівський,
 - Євген Патон,
 - Іван Кожедуб,
 - Олена Теліга.
6. Робота з тестами до розділу за посиланням: <https://test.izno.com.ua/kiyivska-derzhava/>

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

до вивчення дисципліни «Історія України. Новітній час»

Джерела

1. Історія України. Документи і матеріали / уклад. В. Король. Київ : Академія, 2001. 448 с.
2. Історія України : хрестоматія / упоряд. В.М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: <http://resource.history.org.ua>
3. Історія України. Хрестоматія, 10–11 кл. / за ред. В. І. Гусева. Київ : Вища школа, 2005.
4. Україна в ХХ ст.: 1900–2000 : збірник документів і матеріалів. Київ, 2000.

Навчальна література

1. Багацький В. В., Кормич Л. І. Історія України : підручник. 3-тє вид., доп. і перероб. Київ : Алерта, 2010. 388 с.
2. Баран В., Войтович Л., Грицак Я., Зайцев О., Зайцев Ю. Історія України : підручник для студ. вищ. навч. закл. / Ю. Сливка [відп. ред.]. 4-тє вид. Львів : Світ, 2003. 486 с.
3. Бойко О. Д. Історія України : навч. посіб. 3-тє вид., допов. Київ : Академвидав, 2010. 688 с.
4. Власов В. С., Кульчицький С. В. Історія України (профільний рівень) : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Літера ЛТД, 2018. 304 с.
5. Власов В. С., Кульчицький С. В., Панарін О. Є. Історія України : комплексне видання для підготовки до ЗНО. Київ : Літера ЛТД, 2020. 416 с.
6. Гісем О. В. Історія України. Довідник, тестові завдання. Повний повторювальний курс, підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання та державної підсумкової атестації. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2018. 644 с.
7. Збірник тренувальних тестів з історії України / В. С. Власов, О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. Генеза, 2008.
8. Історія України : збірник тестових завдань / О. Куриленко, Ю. Шеремет. Грамота, 2008.
9. Кульчицький С. В., Мицик Ю. А., Власов В. С. Історія України :

- довідник для абітурієнтів та школярів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : Літера ЛТД, 2018. 542 с.
10. Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921–1939 рр.) / за заг. ред. В. Смолія ; НАН України, Інститут історії України. Київ : Альтернативи, 1999. 336 с.
 11. Лазарович М. В. Історія України : навч. посібник. Київ : Знання, 2013. 685 с.
 12. Нариси з історії Криму у ХХ ст.: 1939–1990 рр.: додат. матеріал для вчителів для 10 кл. заг сер освіти : навч.-метод. посібник / М. Цалик, О. Мокрогуз, О. Волошенюк ; за ред.: О. В. Волошенюк, Р. І. Євтушенко. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2021. 71 с.
 13. Панчук І. Історія України. Комплексна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання та державної підсумкової атестації. Тернопіль : Підручники і посібники, 2020. 496 с.
 14. Пометун О. І. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 10 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ «Оріон», 2018. 256 с.
 15. Хронологія основних подій історії України – Алатир. URL : <https://www.alatyr-history.club>

Список додаткової літератури

1. Бойко О. Д. Історія України у ХХ столітті: 20–90-ті роки : навч. посібник для студентів. Ніжин : Стиль, 1994. 285 с.
2. Бойко О. Д. Історія України : навч. посібник, 3-тє вид. Київ : Академвидав, 2008. 688 с.
3. Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада : навч. посібник. Київ : Заповіт, 1997. 344 с.
4. Власов В. С. Історія України : 2000 тестів для підготовки до ЗНО / Київ : Літера ЛТД, 2018. 288 с.
5. Гісем О. В. Історія України. Збірник завдань у тестовій формі. Понад 1500 тестових завдань. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2018. 308 с.
6. Земерова Т. Історія України. Таблиці та схеми. Тернопіль : Підручники і посібники, 2018. 448 с.
7. Історія Криму першої половини ХХ ст. Нариси / Цалик С. М., Мокрогуз О. П., Волошенюк О. В. ; за ред. Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. Київ : АУП, ЦВП, 2019. 71 с.

8. Історія України : навч.-метод. посібник / О. І. Резнік, О. В. Горяга, Т. О. Остапенко. Одеса : Фенікс, 2013. 250 с.
9. Історія України. Програма зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО 2020 р.) [Електронний ресурс]. URL: <http://testportal.gov.ua/ist/>.
10. Казьмирчук Г. Д., Коцур А. П., Вербовий О. В., Заболотна І. М., Казькевич Г. М., Казьмирчук М. Г. Історія України : підручник / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка / наук. ред. Г. Д. Казьмирчук. 2-ге вид., випр. і допов. Київ : Логос, 2010. 648 с.
11. Кульчицький С. В., Мицик Ю. А., Власов В. С. Історія України : довідник для абітурієнтів та школярів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : Література ЛТД, 2018. 542 с.
12. Нариси історії української революції 1917–1921 років: у 2 кн. / за ред. В. А. Смолія. Кн. 1. Київ : Наукова думка, 2011. 390 с; Кн. 2. Київ : Наукова думка, 2012. 464 с.
13. Новітня історія України (1900–2000 рр.) : навч. пос. / ред.: А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусєв, В. М. Литвин [та ін.]. Київ : Вища школа, 2002. 719 с.
14. Перша світова війна у фокусі «плинної нестабільності»: міжнародна і внутрішня політика : колект. монографія / під. ред. С. Троян. Київ : Кондор, 2019. 280 с.
15. Про голодомор 1932–1933 рр. в Україні : Закон України від 28.11.2007, № 376-V. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 50. Ст. 504.
16. Сорочинська Н. М. Історія України : зб. тест. завдань. 10 варіантів у форматі ЗНО та ДПА. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О.В., 2019. 124 с.
17. Троян С. Перша світова війна у фокусі історії. Київ : Кондор, 2016. 352 с.
18. Тищик Б. Й. Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів : Тріада плюс, 2004. 392 с.
19. Українська історія в кінофільмах : посібник для вчителя / О. В. Волошенюк, О. П. Мокрогуз, Л. Є. Новікова, С. В. Тримбач, Г. А. Черков ; за ред.: О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 57 с. URL: <https://www.aup.com.ua/ukrainska-istoriya-v-kinofilmakh-pos/>
20. Шаповал Ю. Україна ХХ століття: особи та події в контексті важкої історії Київ : Генеза, 2001. 560 с.

Словники і довідники

1. Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення : хронологічний довідник. 2-ге вид., доп., доопрац. Київ : Наукова думка, 2005.
2. Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради : біографічний довідник. Київ : КНФ, 1998. 256 с.
3. Історія України : довідник / упоряд.: С. Крупчан, О. Скопненко, О. Іванюк. 5-те вид., перероб. і доп. Київ : Казка, 2010.
4. Історія України : короткий тлумачний словник / Нац. технік. ун-т України «Київський політехнічний ін-т» / О. А. Підлісна (відп. ред.) ; уклад.: О. В. Лихолат, А. О. Лихолат. Київ : Політехніка, 2004.
5. Малий словник історії України / В. Смолій, С. Кульчицький, О. Майборода [та ін.]. Київ : Либідь, 1997.
6. Малик Я. Й., Павлюк В. В. Короткий історичний довідник (поняття, події, терміни, персоналії) / Львівський регіональний ін-т держ. управління Нац. академії держ. управління при Президентові України ; Національний ун-т «Острозька академія». Львів : ПАІС, 2009.
7. Михальчук П. А. Термінологічний і хронологічний довідник з історії України. 4-ге вид. Тернопіль : Підручники і посібники, 2009.
8. Панчук І. І. Історія України : комплексна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання і державної підсумкової атестації : за чинною програмою ЗНО / ред. Маргарита Більчук. Тернопіль : Підручники і посібники, 2021. 495 с. : іл. (Зовнішнє незалежне оцінювання. 2021) (Готуйся на 200 балів!).
9. Українська минувшина. Ілюстрований енциклопедичний довідник. Київ, 1993.

З М І С Т

Передмова	3
1. Інформаційна платформа навчальної дисципліни «Історія України. Новітній час»	5
2. Навчальний план дисципліни	22
3. Зміст лекційного курсу	24
4. Плани практичних занять до вивчення дисципліни з методичними вказівками	28
5. Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять	51
6. Самостійна робота здобувачів при вивченні дисципліни «Історія України. Новітній час»	54
7. Рекомендована література до вивчення дисципліни «Історія України. Новітній час»	67

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ НОВІТНІЙ ЧАС

**Навчально-методичні рекомендації
до вивчення дисципліни**

*Для підготовки здобувачів фахової передвищої освіти
освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр»
в Юридичному фаховому коледжі за спеціальністю 081 «Право»
Національного університету «Одеська юридична академія»*

***Автори-укладачі:
Єфремова Наталя Володимирівна,
Горяга Оксана Вікторівна***